

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Adopce a adaptace dítěte do rodiny

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. PhDr. Zdeňka Vaňková**

**Vypracovala:
Ivana Pospíšilová**

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Adopce a adaptace dítěte do rodiny“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 27. března 2012

.....
Ivana Pospíšilová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. PhDr. Zdeňce Vaňkové nejen za velmi užitečnou metodickou pomoc, ale i ochotu, vstřícnost a podporu při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat sociálním pracovnícím a adoptivním rodičům za ochotu a čas, který mi věnovali. V neposlední řadě pak své rodině a přátelům za velkou dávku tolerance a morální podpory, které si velice vážím.

.....
Ivana Pospíšilová

OBSAH

Úvod.....	1
I. Teoretická část.....	3
1 Rodina	3
1.1 Rodina a její vliv na zdravý a harmonický vývoj dítěte.....	3
1.2 Zákon o rodině	4
2 Náhradní rodinná péče	5
2.1 Historie náhradní rodinné péče	5
2.2 Podmínky pro zajištění náhradní rodinné péče	5
2.3 Problémy spojené se zrušitelným a nezrušitelným osvojením.....	8
3 Přehled typů náhradní rodinné péče.....	11
3.1 Osvojení (adopce)	11
3.2 Pěstounská péče	12
3.3 Další formy náhradní rodinné péče	14
4 Legislativa.....	17
4.1 Osvojitel.....	17
4.2 Osvojenec.....	18
4.3 Žádost o adopci	19
4.4 Odborný posudek pro zprostředkování adoptivní péče.....	21
5 Adaptace dítěte do rodiny	22
5.1 První kontakt adoptivních rodičů s dítětem	22
5.2 Utváření vazeb v náhradní rodině	22
5.3 Adaptace dítěte v rodině	23
II. Praktická část.....	24
6 Empirický výzkum.....	24
7 Rozhovory se sociálními pracovníci	26
8 Rozhovory s adoptivními rodiči.....	36
9 Analýza rozhovorů.....	40
9.1 Analýza rozhovorů se sociálními pracovníci	40
9.2 Analýza rozhovorů s adoptivními rodiči.....	41
Závěr	43
Resumé.....	45
Anotace	46
Seznam použité literatury.....	47
Seznam příloh	53

„Lze pokládat za prokázané, že dítě samo za rodiče přijímá toho, kdo se k němu mateřsky či otcovsky chová, a nikoliv toho, kdo se tak nechová a své rodičovství prokazuje úředním potvrzením rodičovství biologického.“

Zdeněk Matějček, Náhradní rodinná péče, 1999

Úvod

Pod pojmem dítě by si většina z nás mohla představit šťastné dítě, otázkou však zůstává, zdali je to v dnešní době aktuální a platné. Podmínkou pro šťastný život dítěte je, aby ho měl někdo rád. Pro přirozený vznik nového života je důležitá rodina – pojem, při jehož vyslovení se většině z nás vybaví máma a táta. Aby společnost dobře fungovala, je potřeba zajistit správný chod rodiny. Díky nejrůznějším okolnostem se bohužel stává, že rodina nevznikne nebo se časem rozpadne, případně přestává být vhodným prostředím pro výchovu dětí. Nezletilé děti různého věku se tak ocitají bez rodiny ať už úmrtím rodičů, nebo na základě neplnění výchovné funkce rodičů. Přestože přáním většiny z nás je, aby se děti měly co nejlépe a byly „šťastné“, stále častěji slyšíme o dysfunkčních rodinách a krizi rodiny. Pak i přes veškerou snahu a vynaložené úsilí sociálních pracovníků jsou děti z těchto rodin odebírány a umísťovány v ústavních zařízeních. Pokud selžou prostředky pomáhající dítěti k návratu do biologické (původní) rodiny, přichází státem řízená sociální pomoc, jak uvést děti do rodiny náhradní.

Náhradní rodinná péče má různé formy a je možností pro děti, které vyrůstají v ústavní péči, jak prožít šťastný život v rodině náhradní. Významnou roli zde sehrává i to, jak se dítě v rodině adaptuje. Mnoho dětí je umístěno v dětských domovech, kde mohou citově strádat a mohou být svou minulostí frustrovány, proto musí být náhradní rodiče od začátku dlouhodobého procesu až po konečnou fázi adopce velmi trpěliví. Lidem, kteří touží stát se rodiči a chtějí dávat lásku těmto dětem, by se společnost měla snažit tuto cestu usnadnit, aby se jim jejich touha po dítěti mohla co nejdříve naplnit a oni mohli utvořit plně fungující rodinu, která je nezbytnou součástí pro chod každé společnosti.

Bakalářská práce se věnuje problematice náhradní rodinné péče, především však procesu adopce a adaptaci dítěte do rodiny. K výběru tématu závěrečné práce mě vedla osobní zkušenost, jelikož jsem o adopci dítěte před několika lety intenzivně uvažovala. V průběhu povinné praxe jsem měla možnost setkat se s dětmi, kterým byla z důvodů zanedbání povinné péče navržena opatření na umístění do péče náhradní. Byla jsem překvapena tím, že dítě, i když mu jeho rodiče ubližují, je nepřestává milovat, neustále jejich jednání omlouvá a doufá „v lepší zítřky.“

Cílem práce, na základě nastíněné problematiky, bylo zjistit, jak vnímají předadopční a adopční proces rodiče adoptovaných dětí a zainteresované sociální pracovníce.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou. Teoretická část se věnuje náhradní rodinné péči (dále jen NRP) z celkového pohledu, podrobněji je rozebrána problematika osvojení jako forma NRP a podmínky, které musí náhradní rodiče při adopci splňovat. Okrajově jsou zmíněny i další formy NRP a právní legislativa, která je s touto problematikou spojená. Posledním tématem teoretické části je adaptace dítěte do rodiny, kde se poukazuje na první kontakt dítěte a rodiny a na utváření nezbytných vazeb v náhradní rodině.

Empirická část je zaměřena na obsahovou analýzu otevřených odpovědí všešlých z polostrukturovaných rozhovorů. Byly osloveny rodiny s adoptovanými dětmi a sociální pracovníce pro osvětlení problematiky průběhu procesu osvojení. Záměrem bylo popsat případné mezery v předpisech, se kterými se respondenti mohli během procesu setkat, ale i přiblížit si problematiku osvojování natolik, abych pochopila hlubší souvislosti.

I. Teoretická část

1. Rodina

Rodina je obecně brána jako malá, primární, sociální skupina. Mnozí odborníci na ní nahlíží obdobně, ale s drobnými odchylkami v pohledu. Např. Sekot (Brno: 2004, s. 72) rodinu charakterizuje z pohledu sociobiologického a to především jako svazek, který zabezpečuje „*biologické přežívání, citový a rozumový vývoj a místa společenské kontroly v procesu socializace.*“ Zatímco Jilčík a Zapletal (Brno: 2008, s. 31) vnímají rodinu spíše z interakčního pohledu, což vyjadřují myšlenkou „*vzájemné vztahy jednotlivých členů rodiny jsou určeny především jejich city, postoji, tradicemi a v moderních společnostech i právem, církví a dalšími institucemi.*“

V rodině dochází ke kulturnímu přenosu, předávají se tradice, zvyky, kulturní hodnoty. Zvláště významné je osvojení jazyka jakožto prostředku symbolické komunikace. Rodina pak zprostředkovává i kontakty se širší komunitou. Z osobní zkušenosti mohu říct, že za rodinu se nepovažují jen manželské páry a svazky naplněné dětmi, ale i páry stejného pohlaví, bezdětné páry nebo svobodné matky či rozvedení otcové, kteří se sami starají o své děti.

1.1 Rodina a její vliv na zdravý a harmonický vývoj dítěte

Rodina hraje ve vývoji jedince významnou úlohu. Nejenže by měla vytvářet milující a bezpečné prostředí pro dítě, ale „*vybavuje ho určitým sociálním statutem na počátku jeho životní dráhy*“, děti se do rodiny prakticky vrací po celý svůj život. Dle Gillernové (Praha: 2006, s. 105) „*závislost na původní rodině se postupně mění směrem k nezávislosti, která je většinou završena založením rodiny vlastní, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče.*“

Poznatky různých výzkumů zvyrazňují stále přesvědčivěji úlohu rodiny v utváření životních postojů. Rodina je médiem, jež působí na psychiku dítěte. Významní myslitelé (Matějček, Langmeier, Homola, Archerová, Mühlpachr) se shodují na tom, že dobrý domov je jednou z podmínek pro šťastný život dítěte, rodina je tedy základním socializačním činitelem, ve které dítě nabývá zkušenosti, vědomosti a má ústřední význam pro duševní vývoj dítěte.

Spokojený domov by tedy neměl být jen soukromou záležitostí rodičů, ale do jisté míry by měl být v zájmu celé naší společnosti.

Z mého pohledu již dnešní doba nepřináší jistoty a podporu rodinám jako v minulých letech. Možná i to je důvodem, proč se čím dál tím více dětí ocitá bez domova.

1.2 Zákon o rodině

Hlavním pramenem rodinného práva je zákon č.94/1963 Sb. § 63-84 o rodině. Rodinné právo upravuje otázky manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a vztahy, které vznikají při náhradní rodinné péči jako je osvojení, pěstounská péče. Zákon o rodině vyjadřuje základní zásady rodinného života jako je rovnost ženy a muže v manželství, podpora mateřství, odpovědnost rodičů za všestranný duševní, mravní a tělesný rozvoj dětí, ochrana rodiny a princip solidarity, podle kterého všichni členové rodiny mají povinnost si vzájemně pomáhat a podle svých možností a schopností zabezpečovat zvyšování hmotné a kulturní úrovně rodiny. (zákon č.94/1963 Sb. § 63-77)

Podle mého názoru se řada rodin tímto zákonem řídit nemůže, jelikož nemají podporu ze strany státu a v důsledku nedostatku příjmů či ztráty zaměstnání nemohou někdy řádně plnit základní zásady rodinného života. Mnohdy je tato životní situace dovede k tomu, že své děti opustí s vidinou šance na lepší život, pokud péči o dítě převezme státem řízená pomoc.

2. Náhradní rodinná péče

2.1 Historie náhradní rodinné péče

Historie NRP jako takové spadá již do druhé poloviny 19. století, kdy byl vydán říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku. Zákon pojednával o tom, jak pečovat o chudé a zanedbané děti. Podle Matějčka se adopce vyvíjela v každém historickém období, rozdělil ji do pěti fází. První fáze probíhala ve Starém Římě a prioritní zde byl zájem osvojitele. Druhá fáze probíhala v období středověku a novověku do konce 18. století, kdy byl kladen důraz na společenský status pro levobočky a adopce byla přípustná jen pro šlechtu a bohaté manželské páry, hledající náhradu za své zemřelé dítě. Ve třetí fázi v období osvícenství se většinou tímto způsobem řešil osud nemanželského dítěte. Čtvrtá fáze spadá do období první republiky, kdy adopce byla pomocí veřejnosti pro sirotky, kteří přišli o rodiče ve válce. Pátá fáze je období po II. světové válce, kdy byla preferována kolektivní výchova, později však byla opět upřednostněna rodina, a stala se tak znovu důležitou výchovnou institucí. (Matějček a kol. 1999, s. 16-21)

2.2 Podmínky pro zajištění náhradní rodinné péče

Požadavky a podmínky, které musí náhradní rodiče splňovat, jsou dle mého názoru velmi náročné. Na první pohled se může zdát, že celý proces osvojení je zdlouhavý. Musíme si však uvědomit, že zodpovědný výběr osvojitele je do značné míry rozhodující pro budoucnost a kvalitu života osvojovaného dítěte.

Z pohledu Archerové (2001, s. 119) se adopce liší od narození vlastního dítěte, ale „*obojí nese stejnou radost, trápení i problémy.*“

Do náhradní rodinné péče lze umístit dítě dvěma různými způsoby a to buď:

1) Nezprostředkovaně - v tomto případě musí adoptivní rodiče splňovat tyto požadavky:

- ❖ do náhradní rodinné péče lze svěřit dítě pouze zletilé osobě s plnou způsobilostí k právním úkonům
- ❖ svěření musí být vždy v zájmu dítěte

- ❖ dítě do osvojení nelze svěřit osobám příbuzným v přímé linii ani sourozencům
- ❖ osvojit dítě tedy nemůže např. jeho babička ani jeho zletilá sestra, avšak teta či strýc dítě osvojit mohou. Je vždy na individuálním posouzení soudu, zda by v daném případě bylo osvojení ku prospěchu dítěte.
- ❖ mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. V rámci nejbližší rodiny lze dítě svěřit i do pěstounské péče, tedy státem garantované a financované péče, přednost má však svěření do péče jiné fyzické osoby.

Svěření dítěte řeší přímo soud a to téměř výhradně na návrh osoby, která chce dítě svěřit do péče. U institutu svěření do péče jiné osoby může iniciativa vzejít od soudu, ale osoba musí se svěřením dítěte vždy souhlasit. Podle zákona o rodině je soud při rozhodování o svěřením dítěte do pěstounské péče nebo o osvojení dítěte povinen vyžádat si stanovisko orgánu sociálně - právní ochrany dětí.

(Bubleová V., Vávrová A., et. al SNRP Praha 2011, s. 5)

Osvojitelem se může stát i ten, kdo:

- ❖ žije sám
- ❖ žije ve vztahu bez uzavření manželství
- ❖ může mít vlastní děti, má vlastní děti
- ❖ má další děti přijaté do náhradní rodinné péče
- ❖ je ve středním věku a má přiměřené představy o věku dítěte, které chce do péče přijmout
- ❖ má zdravotní problémy, ale jeho zdravotní stav má dobrou prognózu a nijak neomezuje jeho pečovatelské a výchovné schopnosti. (Bubleová V., Vávrová A., et. al SNRP Praha 2011, s. 5)

2) Zprostředkovaně - fáze k náhradnímu rodičovství je pojata tak, že pokud má zájem o náhradní rodinnou péči osoba, která nezná konkrétní dítě, o které by chtěla pečovat, probíhá proces zprostředkování.

Fáze zprostředkování spočívá:

- ❖ ve vyhledávání dětí, které mohou být osvojeny nebo svěřeny do pěstounské péče
- ❖ ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, v odborné přípravě budoucích osvojitelů nebo pěstounů pro přijetí dítěte do rodiny
- ❖ ve výběru určité osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte, jemuž se osvojení nebo pěstounská péče zprostředkovává a v zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou

Zákonem nejsou stanoveny jednotné tiskopisy¹, každý úřad má proto vytvořeny své vlastní formuláře. Zároveň však úřad nemůže odmítnout přijetí žádosti, jež není podána na formuláři, který si tento úřad vytvořil. Žadatel má právo na přijetí písemné žádosti splňující základní náležitosti podle správního úřadu a její vyřízení písemným rozhodnutím. Podmínkou podle zákona o sociálně - právní ochraně je, že žadatelé k žádosti připojují také svůj písemný souhlas s tím, že orgán sociálně - právní ochrany je oprávněn o nich zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování a zároveň kdykoliv ověřit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností. Žadatelé přikládají též souhlas se svou účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, tzv. povinný kurz. (<http://www.nahradnirodina.cz>) [25. 3. 2012]

Podmínky pro osvojení dítěte - osvojit lze podle stávající právní úpravy jen nezletilé dítě, a to jen v případě, že je osvojení k jeho prospěchu.

Dítě lze osvojit:

- a) se souhlasem rodičů dítěte** - souhlas může být dán buď ve vztahu ke konkrétním žadatelům osvojení tzv. adresný souhlas, nebo bez vztahu k určitým osvojitelům tzv. blanketový souhlas. Souhlas může být dán rodičem v obou případech nejdříve šest týdnů po narození dítěte. **Adresný souhlas** lze odvolat do nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení. **Blanketový souhlas** je možné ze strany rodičů odvolat pouze do nabytí právní moci rozhodnutí o svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů. Souhlas může být udělen až po tzv. šestinedělí, tedy po období, kdy matka může být po porodu nevyrovnaná a to by mohlo ovlivnit její rozhodnutí.

¹ Viz příloha č.1 - žádost

- b) se souhlasem jiného zákonného zástupce než rodiče** - jestliže rodiče dítěte zemřeli nebo pokud rodiče pozbyli na základě soudního rozhodnutí způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, anebo je soud zbavil rodičovské zodpovědnosti. K tomuto rozhodnutí soudy přistupují většinou v případech, kdy rodiče velmi závažným způsobem zanedbávají výchovu, dítě je týrané, zneužívané apod.
- c) pokud soud rozhodl o nezájmu rodičů** - podle zákona o rodině není třeba souhlasu rodičů s osvojením (jsou-li zákonnými zástupci dítěte) pokud:
- ❖ rodiče po dobu šesti měsíců soustavně neprojevovali zájem o dítě (dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili svou vyživovací povinnost vůči dítěti, neprojevili snahu upravit si své sociální a rodinné poměry tak, aby dítě mohli do své osobní péče převzít)
 - ❖ po dobu nejméně dvou měsíců od narození dítěte neprojevili o dítě žádný zájem (ačkoliv jim v tom nebránila závažná překážka). Ustanovení se vztahují i na nezletilého rodiče. O nezájmu rodičů rozhoduje soud v samostatném řízení.

Toto řízení se zahajuje na návrh orgánu sociálně - právní ochrany dětí jako opatrovníka dítěte, popřípadě na návrh druhého rodiče (jde zejména o situace rozvedených manželů). K projevenému zájmu rodiče po podání návrhu se již nepřihlíží. Řízení o osvojení může být zahájeno až poté, kdy nabylo právní moci rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů s osvojením. (Bubleová V., Vávrová A., et. al SNRP Praha 2011 s. 5-6)

2.3 Problémy spojené se zrušitelným a nezrušitelným osvojením

Pro dítě, které z nějakého důvodu nemá možnost vyrůstat v rodině biologické, je třeba zajistit co nejdříve jinou formu rodinné péče a to takovou, aby to bylo ku prospěchu dítěte. Nejrozšířenější a nejefektivnější formou je osvojení a pěstounská péče. Tyto dvě formy náhradní rodinné péče jsou pro dítě z hlediska zabezpečení výchovy a vzdělávání nejvhodnější.

„Dítě je více méně nepopsaná bytost, „tabula rasa“. Především na rodičích záleží, co z něj vyroste.“

(Škoviera A., 2007, s. 51)

Náš právní řád rozlišuje dva typy osvojení - zrušitelné a nezrušitelné, mezi kterými jsou následující rozdíly:

a) Osvojení zrušitelné - tímto typem osvojení lze dítě osvojit bez ohledu na věk, tj. hned po uplynutí tříměsíční péče budoucího osvojitele, u novorozence již ve třech měsících. Tento typ osvojení lze zrušit pouze ze závažných důvodů.

Zrušením vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojenec nabývá své dřívější příjmení. Je nutné, aby osvojitelé tento krok pečlivě zvážili ať je důvod ke zrušení osvojení jakýkoliv.

b) Osvojení nezrušitelné - nezrušitelným osvojením lze osvojit jen dítě starší jednoho roku. V praxi jsou novorozenci poměrně často osvojováni nejprve zrušitelně a po dosažení jednoho roku nezrušitelně.

U obou typů osvojení jsou osvojitelé v matrice i v rodném listě dítěte uvedeni místo biologických rodičů. V matrice zápis o původních rodičích vždy zůstává v poznámce. Zletilé osvojené dítě má právo do matriky nahlédnout.

(Bubleová V., Vávrová A., et. al. SNRP Praha 2011, s. 7)

Právní následky:

- ❖ Mezi osvojencem a osvojitelem vzniká takový poměr jako mezi rodiči a dětmi. Základem tohoto právního vztahu není pokrevní příbuzenství, ale má se za to, jako by to tak bylo. Osvojitelé mají rodičovskou zodpovědnost.
- ❖ Osvojenec vstupuje do rodiny a má svá práva a povinnosti. Vzniká příbuzenský poměr, vyživovací povinnost i účast v dědickém právu.

(Kejdová M, Vaňková Z., Brno: 2010, s. 164)

V případě nezrušitelného dochází k dalším právním následkům - osvojitelé jsou zapsáni namísto rodičů dítěte v rodném listě, pokud dojde k osvojení osamělou osobou, je z matriky soudním rozhodnutím vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte.

Osvojení nezrušitelné nebrání, aby nemohl být osvojenec opět osvojen, hovoříme o tzv. readopci, která je možná pouze v případě nezrušitelného osvojení.

Vztah na základě nezrušitelného osvojení je natolik podobný vztahu mezi rodiči a dětmi, že osvojitelé mohou dát dítě k dalšímu osvojení.

Osvojení nezaniká ani zletilostí, ani smrtí některého ze subjektů. Osvojení prosté neboli osvojení 1. stupně může být zrušeno pouze tehdy, jestliže pro to budou závažné důvody. Zrušení osvojení soudním rozhodnutím ze závažných důvodů je možné na návrh osvojitele nebo osvojence (špatná výchova, není zde citový vztah, trestná činnost).

V případě zrušení osvojení zanikají všechna práva a povinnosti mezi osvojitelem a osvojencem, obnovují se práva a povinnosti k původní biologické rodině. Dochází také ke změně příjmení na původní. Rodičům se opět obnovuje vyživovací povinnost k dítěti a dědické právo. (Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 164)

3. Přehled typů náhradní rodinné péče

3.1 Osvojení (adopce)

Každé dítě potřebuje, aby ho měl někdo rád, aby se mohlo k někomu přivinout a cítit teplo lidského těla a bezpečí domova. Dětem, kterým se toto z jakéhokoliv důvodu nedostává od svých biologických rodičů, jsou zajišťovány různé formy náhradní rodinné péče (dále jen NRP). Nejrozšířenější a nejefektivnější formou je osvojení a pěstounská péče. Tyto dvě formy NRP jsou pro dítě z hlediska zabezpečení výchovy a vzdělávání nejvhodnější.

„K tomu, aby dítě bylo v rodině přijato, nestačí „tolerovat“ ani „připouštět“, je třeba „přijmout.“ (Rotreklová E., Brno: 2008, s. 25)

Osvojení - je nejvýznamnější formou a cílem je založit takový právní vztah jako mezi rodiči a dětmi. Vzniká zde i vztah příbuzenský, a to nejen mezi osvojencem a osvojitelem, ale i mezi příbuznými osvojitele a osvojencem. Současná právní úprava je obsažena v zákoně o rodině v § 63-77, v občanském soudním řádu, dále pak v normách mezinárodního práva soukromého a procesního. Osvojení je nutno chápat jako zajištění nezletilému dítěti chybějící výchovné rodinné prostředí. Osvojit lze pouze nezletilé dítě, a to jen v případě, že je mu osvojení ku prospěchu. (Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 160)

Náš právní řád rozlišuje tyto přístupy:

1. Osvojení úplné - zanikají zcela vztahy osvojence k původní rodině a mezi osvojencem a osvojitelem vznikají vztahy jako mezi rodiči a dětmi.

2. Osvojení neúplné - vztahy k původní rodině zcela nezanikají, nedojde k úplnému začlenění osvojence do rodiny osvojitele. Platná právní úprava zakotvuje pouze osvojení úplné. Z hlediska osoby osvojitelů můžeme v právních předpisech rovněž rozlišovat dva druhy osvojení:

- 1. Osvojení individuální
- 2. Osvojení společné

Právní úprava obsažená v zákoně o rodině obsahuje jak osvojení individuální, tak společné. Osvojit dítě společně mohou pouze manželé, nikoliv druh a družka nebo osoby téhož pohlaví.

Dále pak můžeme diferencovat s ohledem na možnost zrušení osvojení na osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. K tomu, aby bylo dítě osvojeno, musí splňovat tři základní předpoklady. (Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, str. 160)

Předpoklady pro osvojení:

1) dítě má právo na náhradní výchovné prostředí a na zabezpečení všestranného rozvoje. Pokud rodiče nejsou schopni nebo ochotni tuto výchovu zajistit, nastupuje stát a společnost. Osvojení lze chápat jako nejvhodnější formu náhradní rodinné výchovy zejména v případě osíření dítěte jak faktickém, tak i sociálním.

2) zájem dítěte a společnosti při vytvoření nového rodinného prostředí tak, aby to bylo vždy ve prospěch dítěte - osvojence

3) podmínkou je vůle budoucího osvojitele nezletilé dítě osvojit. V právní praxi se to realizuje tak, že řízení o osvojení může být zahájeno pouze na návrh budoucího osvojitele. (Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010 s. 161-162)

K tomu, aby se dítě v náhradním prostředí co nejlépe zadaptovalo, slouží **předadopční péče**, která trvá do doby, kdy soud rozhodne o osvojení samotném. V předadopční péči jsou děti nejméně 3 měsíce a to z toho důvodu, aby si budoucí osvojitelé utvrdili svá rozhodnutí. Novorozenci a kojenci bývají v této péči většinou do dosažení 1 roku. Po této době mají adoptivní rodiče právo zažádat o osvojení nezrušitelné. Osvojitelé mohou až do rozhodnutí soudu vzít kdykoli svůj návrh na osvojení zpět. Veškeré náklady spojené s předadopční péčí hradí budoucí osvojitelé. (Zákon č.94/1963 Sb.)

3.2 Pěstounská péče

Je vedle institutu osvojení nejrozšířenější forma náhradní rodinné výchovy. Pěstounská péče je určena dětem, která není možné z nějakého důvodu osvojit, nejsou právně volná k adopci, mají příliš vysoký věk, problematickou sociální adaptabilitu nebo problematický zdravotní stav. V současné době je pěstounská péče ve smyslu zákona chápána jako zvláštní forma státem řízené a kontrolované dlouhodobé náhradní výchovy v rodině, zabezpečované též z jeho strany hmotnou podporou. Pěstounská péče se realizuje buď jako individuální pěstounská péče, nebo jako kolektivní pěstounská péče a to v tzv. SOS vesničkách.

(Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 164- 165)

Základními právními předpisy, které upravují individuální pěstounskou péči jsou zákon č. 94/1963 ZOR § 45a-45d (ve znění z. č. 360/1999 Sb.), zákon č. 118/1995 Sb., z., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o státní sociální podpoře.

Hmotné zabezpečení pěstounské péče je regulováno zákonem č. 117/1995 Sb. zákona o sociální podpoře. Právní úprava kolektivní pěstounské péče je dále upravena v ustanoveních zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně - právní ochraně dětí.

Je-li dítě v pěstounské péči, zůstávají zachovány vztahy k původní rodině. Pěstounská péče je hmotně garantována státem. Jedná se o:

- ❖ příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- ❖ odměnu pěstouna (do zletilosti)
- ❖ příspěvek při převzetí dítěte
- ❖ příspěvek na zakoupení auta (až 100 tis.)

(Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 164- 165)

Výše odměny pěstouna podle § 46 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí.

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna Kč/ měsíčně
1 dítě	3 126
2 děti	6 252
3 děti	9 378
4 děti	12 504
1 až 3 děti zvláštní odměna ²	17 193
4 děti zvláštní odměna	18 756
1 zdravotně postižené dítě	17 193
2 zdravotně postižené děti	19 538
4 zdravotně postižené děti	20 882

(zpracovala autorka bakalářské práce) zdroj: <http://zpravy.ihned.cz/cesko>[16. 4. 2012]

² Zvláštní odměnu dostává pěstoun, pokud se stará o osobu, která je závislá na pomoci jiné osoby

3.3 Další formy náhradní rodinné péče

Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Pokud to vyžaduje zájem dítěte, může soud svěřit dítě do péče jiné osoby než rodiče. Musí však poskytovat dítěti zdárnou výchovu. Většinou dá soud přednost příbuznému dítěte nebo někomu, kdo je dítěti velmi blízký. Pro děti je velmi žádoucí, pokud jsou svěřeny do výchovy prarodičů nebo jiných příbuzných. Tato forma se využívá, pokud je alespoň v nějaké míře přípustný návrat dítěte zpět do rodiny. Rozsah práv a povinností musí být stanoven soudem. (Bubleová V., Vávrová A., et. al. 2009. s. 5)

Hostitelská péče

Tento typ péče se týká dětí, které jsou z různých důvodů umístěny v ústavních zařízeních. Psychické deprivaci z dlouhodobého pobytu v ústavu lze zamezit alespoň tím, že děti tráví některé víkendy, svátky či prázdniny na návštěvě u rodin, které mají zájem touto formou dětem pomáhat. Děti jsou při těchto pobytech bráni jako hosté, odtud pramení název hostitelská péče.

V zákoně o rodině se s termínem hostitelská péče nesetkáme. O umožnění návštěv dětí v rodinách nerozhoduje soud, ale ředitel ústavního zařízení, v němž je dítě umístěno. Toto uvolnění musí ředitel konzultovat s příslušným orgánem sociálně - právní ochrany obce s rozšířenou působností.

Pro upřesnění je vhodné zmínit, že o hostitelské péči mluvíme tehdy, jedná-li se, o opětovné kontakty dítěte s rodinou, ne pouze o jednorázové návštěvy, například při příležitosti svatby či jiné rodinné události.

Úskalím hostitelské péče je skutečnost, že dítě do hostitelské rodiny jezdí pouze na návštěvy, nemá v této rodině žádné povinnosti a nikdo ho zde nevychovává, za tak krátkou dobu ani nemůže. Děti pak mohou téhle služby zneužívat a vnímat rodinu jako „*sponzora určitého druhu zážitků*“ (Gabriel Z., Novák T., 2008, s. 65 – 70).

Gabriel a Novák (2008) se shodují, že kromě vzdělání by měli mít uchazeči o pěstounskou péči na přechodnou dobu bohaté výchovné zkušenosti ať už s dětmi vlastními, či dětmi přijatými nebo alespoň v rámci dlouhodobého výkonu povolání učitele či vychovatele.

Upozorňují, že nestačí získaná praxe pouze v rámci vedení dětských volnočasových kroužků. (Čížková T., Brno: 2009, s. 16)

S hostitelskou péčí mám i vlastní zkušenost. Moje maminka pracovala léta v dětském domově a necelé dva roky si k nám domů brala čtyřletou holčičku, která měla lehké zdravotní postižení. Měla štěstí a dostala se do náhradní rodiny.

Profesionální rodičovství

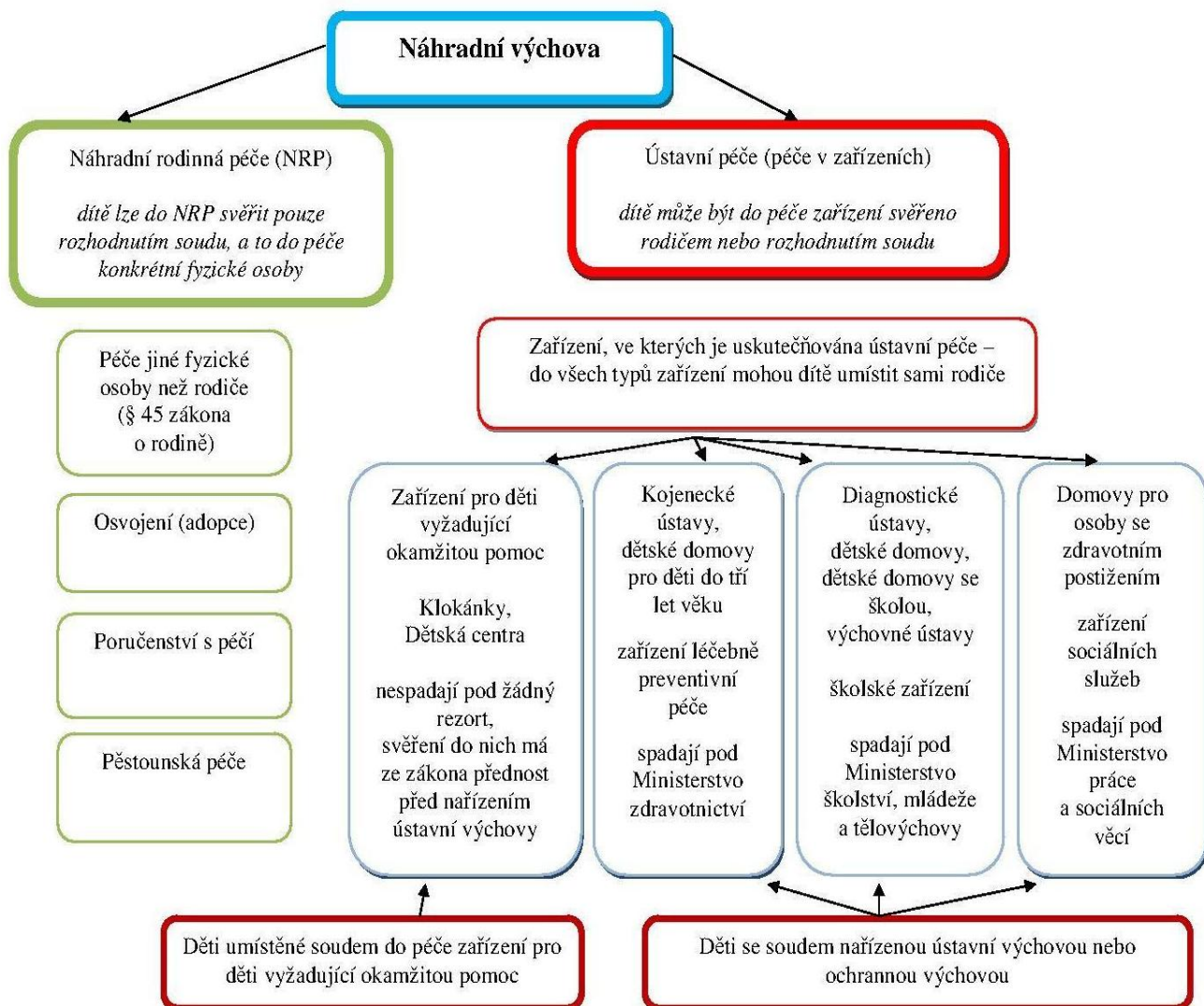
Speciální formou péče na Slovensku je od roku 2005, kdy dne 1. září nabytí účinnosti zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, profesionální rodina.

Je to forma takové péče, která plní všechny atributy náhradní rodiny. Profesionální rodičovství je vedeno jako zaměstnání, kde se práce stává součástí rodiny a rodina se stává součástí práce. Profesionální rodič je zaměstnancem dětského domova, musí mít úplné středoškolské vzdělání a musí absolvovat přípravu pro náhradní rodiče v rozsahu minimálně 40-60 hodin u akreditovaného subjektu (například na úřadu práce).

(<http://www.dedstudienka.sk/profesionalny-rodic/>)[12. 4. 2012]

Jak uvádějí Rotreklová a Horfová (2009 s. 42), dítěti a jeho biologické rodině je poskytována péče s ohledem ke všem zvláštnostem (nemoc, závislost na drogách). Starost o dítě je vždy starostí rodiny a nejen toho rodiče, který je zaměstnaný jako profesionální rodič.

Profesionální rodiče pečují o dítě dle jeho potřeb po potřebnou dobu. Každý profesionální rodič je speciálně vyškolen a je za práci odměňován. Zároveň pobírá i příspěvek na zajištění materiálních a vzdělávacích potřeb pro dítě. (<http://natama.cz/>)[20. 3. 2012]

Obrázek č. 1: „Systém náhradní výchovy“

(převzato z <http://www.nahradnirodina.cz//nahradnivychova/.htm>)[6. 12. 2011]

4. Legislativa

4.1 Osvojitel

Dle Kejdové a Vaňkové osvojení plní svůj společenský účel jen pokud se k osvojení osvojitel rozhodne dobrovolně. Toto rozhodnutí je pak předpokladem k navázání citového vztahu a „*může být základem harmonického rodinně právního vztahu.*“ (Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 161-162)

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen ZOR), jak vyplývá ze změn a doplnění provedených zákonem č. 132/1982 Sb., zákonem č. 234/1992 Sb., nálezem Ústavního soudu č. 72/1995 Sb. a zákonem č. 91/1998 Sb., dle § 64 říká, že: osvojeno může být jen nezletilé dítě, „*osvojitelem se může stát pouze fyzická osoba, která se zaručí způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte*“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině). Osvojitelem se nemůže stát ten, kdo nemá způsobilost k právním úkonům (občanský zákoník § 8-10)³ a „*mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl.*“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině). Nikde však není stanovena pevná věková hranice a nesmí mezi nimi být příbuzenský vztah.⁴

Osvojit nezletilé dítě mohou jen manželé, pokud je osvojitelem jen jeden z manželů, je potřeba souhlas druhého manžela. K osvojení je třeba souhlasu rodičů osvojovaného dítěte. Zákonnými zástupci jsou především jeho rodiče. Pokud má dítě oba rodiče, vyžaduje se souhlas obou. Souhlas k osvojení být dán musí, nemůže jej nahradit soudní rozhodnutí.

K osvojení není třeba souhlasu zákonných zástupců jenom ve třech případech:

1. Po dobu šesti měsíců neprojevili opravdový zájem o dítě, a to soustavně.
2. Dva měsíce po narození dítěte neprojevili žádný zájem, ačkoli jim v projevení nebránila žádná překážka.
3. Jestliže rodiče dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům blanketový souhlas. Souhlas může být vydán rodičem až šest týdnů po narození dítěte. (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině)

³ Občanský zákoník: způsobilost k právním úkonům nemá, nezletilá osoba, osoba, která byla pravomocným rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti, nebo ve způsobilosti omezena.

⁴ Občanský zákoník §116 a 117

„Cílem zákonodárce bylo v této věci nepochybně zamezit ukvapeným rozhodnutím zejména u žen v tísní, např. nechtěného těhotenství, a poskytnout jim ochranu.“

(Kejdová M., Vaňková Z., Brno: 2010, s. 161-162)

Jak dále uvádí Kejdová a Vaňková (Brno: 2010, s. 161-162), pokud žena dá souhlas, ale pak jej odvolá, řídíme se dle stanovených pravidel a to, že odvolat souhlas může jen do té doby, dokud dítě nebude umístěno do péče budoucích osvojitelů.

4.2 Osvojenec

Dítě má právo vyrůstat v rodině a prožívat šťastné dětství se vším, co k tomu patří. Pokud nemá tuto možnost a jeho vlastní rodiče nejsou schopni ho mít u sebe a vychovávat, má právo na pomoc poskytovanou státem. Vždy ale musíme mít na paměti, že odebrání dítěte z biologické rodiny a jejího prostředí je posledním krokem, pokud již selhala veškerá dostupná opatření a pomoc rodině.

Dnes je ochrana dětí zajišťována zákonem č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Dále je pak zakotvena v Listině základních práv a svobod čl. 32 a v Úmluvě o právech dítěte.

První mezinárodní úmluva, která hájila zájmy dítěte, byla Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924. Na ni navázala Deklarace práv dítěte, která byla zpřístupněna Valným shromážděním OSN a vyhlášena r. 1959. Nebyla sice právně závazná, ale byla považována za mezinárodní morální měřítko. (Rotreklová E.,et al., Brno: 2009). Záměrem tedy bylo, aby *„děti mohly prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti a vyzývá rodiče, muže i ženy a dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby uznali tato práva, snažili se dosáhnout jejich dodržování cestou zákonodárných a jiných opatření.“*

(Rotreklová E.,et al., Brno: 2009).

Úmluva o právech dítěte říká, že zájem dítěte musí být upřednostněn při jakékoli činnosti týkající se dětí, uskutečňované veřejnými, soukromými orgány, soudy či zařízeními sociální péče. Dítě, které je dočasně nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí dítěti náhradní péči.

„Tato péče může zahrnovat předání do výchovy osvojení, v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti.“ (čl. 20 Úmluvy o právech dítěte). Osvojení je tak nejvhodnější formou k tomu, aby dítě mohlo prožít „plnohodnotný život.“ Osvojením dítěte zanikají práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Zanikají také práva a povinnosti opatrovníka nebo poručníka, který byl ustanoven. Dítě (osvojenec) přijímá příjmení svého osvojitele a to platí i v případě, že osvojitelem je manžel matky osvojenec.⁵ Osvojitel je zapsán v matrice na místě rodiče osvojenec. Osvojit nezrušitelně lze jen osvojenec staršího jednoho roku (§ 71-75 ZOR). Pokud se budoucí osvojitelé pevně rozhodli, že si dítě osvojí, musí se připravit na dlouhou cestu, která je, pokud budou vytrvalí, dovede ke zdárnému cíli, plného starostí, ale i krásných chvil a radosti.

4.3 Žádost o adopci

První krok, který musí žadatelé udělat, je podání žádosti o zařazení do evidence žadatelů o osvojení (adopci) na sociálním odboru obce s rozšířenou působností v místě bydliště. Žadatelé musí mít trvalý pobyt na území ČR minimálně 1 rok. Sociální pracovník probere s žadateli jejich situaci a poskytne jim veškeré informace, které s žádostí souvisí. Poté jim vydá formulář sestavený tak, aby získal veškeré potřebné informace a údaje potřebné k osvojení. Dokumentace, která se musí podle zákona o, sociálně – právní ochraně dětí zpracovat na úřadě obce s rozšířenou působností, obsahuje:

- a) žádost, ve které jsou uvedeny osobní údaje žadatele (jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu)⁶
- b) doklad o státním občanství nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR nejméně 365 dnů

⁵ Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojenec, nedotýká se osvojení vztahů mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými. §72 odst. 2 ZOR

⁶ Viz příloha č. 2- dotazník

- c) opis z evidence Rejstříku trestů
- d) zprávu o zdravotním stavu žadatele⁷
- e) údaje o sociálních a finančních poměrech
- f) žadatel se musí písemně vyjádřit zda:
 - souhlasí s tím, že po uplynutí lhůty, kterou stanoví zákon, bude zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny
 - žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny
- g) písemný souhlas s tím, že orgán sociálně - právní ochrany, který zprostředkuje osvojení, je oprávněn:
 - zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování osvojení o tom, zda bude žadatel dítěti zajišťovat vhodné výchovné prostředí.
 - zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností
- h) písemný souhlas s účastí na přípravě osob k přijetí do rodiny
- i) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení⁸

Zákon o sociálně - právní ochraně dětí vyžaduje písemný souhlas žadatelů a orgán sociálně právní ochrany je oprávněn o nich zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování a také je kdykoliv ověřit. Žadatelé musí také předložit souhlas se svou účastí v povinném kurzu, který je důležitý absolvovat před přijetím dítěte do rodiny.

Poté si sociální pracovník s žadatelem domluví schůzku v jejich rodině za účelem sociálního zjištění. Jakmile bude mít všechny příslušné doklady, neprodleně zašle kopii dokumentace žadatele k dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu.

(Bubleová V., Vávrová A. et. al., SNP, Praha: 2011, s. 19-20)

⁷ Viz příloha č. 3- vlastní lékařské vyšetření

⁸ Viz příloha č. 4- seznam obcí

4.4 Odborný posudek pro zprostředkování adoptivní péče

U žadatelů o osvojení se posuzují:

- ❖ charakteristika osobnosti
- ❖ psychický stav
- ❖ zdravotní stav
- ❖ bezúhonnost
- ❖ motivace, která je vede k podání žádosti
- ❖ stabilita manželství
- ❖ prostředí v rodině

Součástí posouzení je také zhodnocení přípravy na přijetí dítěte do rodiny. Budoucí osvojitelé musí projít povinným přípravným kurzem. Zde jsou jim poskytnuty potřebné vědomosti a informace. V rámci příprav se setkávají s osvojiteli a pěstouny, kteří již o přijaté děti pečují a mohou jim předat své zkušenosti a zodpovědět případné dotazy. Na základě odborného posudku vydá krajský úřad rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů.

(Bubleová V., Vávrová A., et.al.,SNP Praha: 2009, s. 12)

5. Adaptace dítěte do rodiny

5.1 První kontakt adoptivních rodičů s dítětem

„O osudu dítěte nerozhoduje totiž fakt těhotenství a porodu, ale fakt přijetí.“

(Matějček, sborník MPSV 1984)

Adoptivní rodičovství podle Matějčka stejně jako pěstounství sebou nese spoustu problémů, například problém synchronizace akcí a reakcí mezi dítětem a jeho novými rodiči. Adoptivní rodiče na sobě musí více pracovat, musí více myslet a odměnou jim je to, že si své rodičovství více prožijí. (sborník MPSV 1984 s. 126-127) První kontakt adoptivních rodičů nastává většinou v kojeneckém ústavu anebo dětském domově. Pokud je osvojitelům dítě přiděleno, mají možnost se na něho jít podívat, pochovat, dotknout. Podle Schoolerové jak biologické, tak adoptivní dítě přichází do rodiny jako *„cizinec, který chce být přijat takový, jaký je.“* Novorozenci a batolata jsou naprosto závislí na rodičích. Úloha jak adoptivních, tak i biologických rodičů je stejná, *„začlenit co nejlépe nové dítě do rodiny.“*

(Schoolerová, Praha: 2002, s. 19 -20)

5.2 Utváření vazeb v náhradní rodině

„Jednou z nejtěžších věcí, s níž se musí adoptivní rodiče smířit, je ta skutečnost, že nic na světě nezmění geny, rané životní zkušenosti ani původní rodinné svazky jejich adoptovaného dítěte.“ (Schoolerová, Praha: 2002 s. 76)

Podle Bourguignona se utváření vazeb začíná člověk učit krátce po narození a pokračuje první tři roky života. Utváření vazeb je podstatným klíčem každého blízkého vztahu. Umožňují tak dítěti pocit bezpečí a jistoty, tyto vazby vedou k rozvoji intelektu, společenského cítění a nalezení vlastní identity.

Pomáhají také dítěti ujasnit si pohled na svět, rozvíjejí v něm sociální emoce a logické myšlení. Utváření vazeb je založeno na potřebách dítěte a pozitivní reakci rodičů. (Schoolerová, Praha: 2002 s. 78)

5.3 Adaptace dítěte v rodině

Adaptace dítěte do rodiny se někdy může jevit jako velmi složitá. Dítě do rodiny, která ho očekává a těší se na něj, zapadne téměř okamžitě. Problém však nastává ve chvíli, kdy by měla následovat nějaká změna v režimu dne, který má dítě zažitý z kojeneckého ústavu (dětského domova). Adoptivní rodiče musí přehodnotit různé priority a zásadně dodržovat návyky dítěte. Postupem času, může to trvat týdny, ale i měsíce, si rodiče mohou začít vytvářet opatrně svůj vlastní systém a režim. Jak vyplývá z rozhovoru v empirické části se sociálními pracovníci, tak by se každé dítě mělo postupně zadaptovat dobře, pokud ne, tak je to známka toho, že mu někdo vybral špatně osvojitele. Jen u starších dětí, které si prožily nějaké nepříjemné zacházení, může adaptace trvat delší dobu.

Někteří adoptivní rodiče v diskuzích na www.adopce.com uvádějí, že „*chování dítěte vyplývá jak z povahy dítěte, tak i odpovídá věku a něco jde na vrub deprivace.*“ Také uvádějí, že cestu k některým dětem si hledali i rok. Než si dítě přivykne na určité změny, které příchod do nové rodiny přináší, trpí například záchvaty autoagrese⁹, nenechá se obejmout, neumí se mazlit a ani to po rodičích nevyžaduje. (www.adopce.com) [18. 3. 2012]

Adoptivní rodiče musí být tedy ve všech směrech trpěliví a odměnou jim bude požitek z plnohodnotného rodičovství.

⁹ Autoagrese - jednání, kterým jedinec poškozuje sám sebe

II. Empirická část

V empirické části jsem se zaměřila na metodu kvalitativního výzkumu, kde jsem vyhodnotila rozhovory se sociálními pracovníci a adoptivními rodiči. Tyto rozhovory byly sestaveny tak, aby mi odpověděly na výzkumnou otázku, která se týká procesu osvojení.

6. Metodologie výzkumu

Empirická část prezentuje informace získané z rozhovorů se sociálními pracovníci a adoptivními rodiči. Část je zpracována ve formě kvalitativního výzkumu, kde se zrealizovalo celkem pět polostrukturovaných rozhovorů, a to tři rozhovory se sociálními pracovníci a dva s rodiči náhradní rodinné péče (osvojiteli). Těmito rozhovory se sledovaly hodnoty a postoje respondentů. Dva rozhovory se sociálními pracovníci byly provedeny přes e-mail s tím, že jejich návratnost byla 100% a vrátily se do 10 dnů od zaslání. Další tři rozhovory, z toho dva s adoptivními rodiči a jeden se sociální pracovníci byly vedeny osobně a každý z nich trval 45 minut. Tato forma výzkumu byla zvolena proto, aby byl nabídnut prostor nejen respondentům k zamyšlení nad problematikou adopce, ale i pro vytvoření vlastního pohledu na rozdíl mezi teorií a praxí.

Výzkumná otázka:

Jaké problémy vznikají v předadopčním a adopčním procesu v očích rodičů a sociálních pracovníků?

Dílčí otázka č. 1: Jaké problémy vznikají v předadopčním procesu?

Dílčí otázka č. 2: Jaké problémy vznikají v adopčním procesu?

Dílčí otázka č. 3: Jak rodiče a sociální pracovníci vnímají předadopční proces?

Dílčí otázka č. 4: Jak rodiče a sociální pracovníci vnímají adopční proces?

Respondenti

Sociální pracovnice

Respondent A - žena kolem 50 let věku, která pracuje jako sociální pracovnice poradenského centra. Setkání, které jsem si domlouvala dlouho dopředu osobně, sice proběhlo, ale z důvodu nedostatku času paní A, jsme se nakonec domluvily, že mi odpovědi na mé otázky pošle přes e-mail. Byla vstřícná, dala mi i nějaké materiály z poradenského centra, které jsem využila při zpracování mé bakalářské práce.

Respondent B - žena asi ve věku 50 - 55 let, která pracuje jako sociální pracovnice na oddělení péče o dítě. Paní byla velmi vstřícná, na rozhovor jsme se předem domluvily a s jejím svolením jsem přes diktafon zaznamenala doslovný přepis. Z mého pohledu mohu říct, že to je žena na svém místě, jelikož i po dokončení rozhovoru jsme si ještě povídaly o různých osobních zkušenostech, které jí tato práce v průběhu života přinesla.

Respondent C - žena asi ve věku 30 - 35 let, která pracuje jako sociální pracovnice Poradny NRP sdružení pěstounských rodin. Mladá paní (slečna) byla velice příjemná, omluvila se mi, že bohužel v daných termínech, které jsem jí nabídla, nemá prostor k tomu, aby rozhovor mohla uskutečnit osobně. Proto jsme se domluvily, že jí otázky pošlu přes emailovou adresu a ona mi na vše co nejdříve odpoví.

Adoptivní rodiče

Respondenti A

Manželé, vzali se před 11 lety. Muž ve věku 40 let, žena 36 let. Oba velice příjemní, s rozhovorem nadšeně souhlasili. Po 5 letech, kdy se snažili dítě počít, adoptovali malého, dnes již 5,5 letého chlapce, který se rozhovoru také zúčastnil.

Respondenti B

Manželé ve věku muž 43 let a žena 35 let, kteří se 7 let snažili o početí dítěte jak přirozenou cestou, tak i umělým oplodněním. Bohužel se jim to přes veškeré úsilí nepodařilo kvůli zdravotním problémům. Vzhledem k tomu, že touha po dítěti byla velice silná, rozhodli se pro adopci. Absolvovali veškerou potřebnou přípravu a vyplňování různých podkladů včetně vyšetření zdravotního stavu a po třech letech jim do rodiny přibyla sedmi měsíční holčička.

7. Rozhovory se sociálními pracovníci

1. Rozhovor s respondentkou A

1. Jak vypadá příprava adoptivních rodičů (osvojitelů) na přijetí dítěte do rodiny?

Podrobnosti o odborné přípravě na přijetí dítěte do rodiny najdete ve sbornících a článcích, které jsem Vám dala. Jinak moc nerozumím otázce: co myslíte tím „jak vypadá“, rozsah, obsah, metody, techniky - ale vše viz výše

2. Chtějí rodiče říci pravdu o tom, že je dítě adoptované, radí se s vámi v době příprav a předadopční péče, jak to dítěti vhodně sdělit a měli by?

Je to velmi důležité téma - je součástí přípravy, budoucí osvojitelé (tedy nikoliv rodiče) to hodnotí jako největší přínos přípravy a znamená to zásadní změnu v pohledu na přijetí dítěte.

3. Jsou pro žadatele o osvojení stanoveny nějaké věkové hranice, kdy lze či nelze jejich žádost přijmout?

V tomto bodě Vás odkazuji na zákon o rodině a zákon o sociálně právní ochraně dětí. Žádat může kdokoliv o cokoliv - nikdo nemůže rozhodnout o tom, zda přijmout nebo nepřijmout, viz správní řád.

4. Může si osvojit dítě druh- družka, když prokážou soužití např. dobu nad 5 let, nebo je podmínkou pro osvojení uzavření manželství a jak dlouho musí být manželství uzavřeno, aby si manželé mohli podat žádost?

Osvojení se řídí vždy zájmy dítěte, pro dítě se vybírá nejvhodnější rodina, pokud Vámi popisovaná rodina bude mít podmínky, které nejlépe naplní potřeby dítěte, tak bude vybrána. Stabilita soužití se posuzuje vždy.

5. Je nutné navštívit rodinu vícekrát v době předadopční péče, než stanovuje zákon, podle čeho se odvíjí počet návštěv v rodině?

Zákon o sociálně - právní ochraně dětí (dále jen zákon o SPOD) stanovuje postup orgánu sociálně - právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v době neadopční péče. Ostatní záležitosti na odborném postoji OSPOD.

6. Co vše zajímá sociálního pracovníka při návštěvě v rodině v době předadopční péče, jaké je pro pracovníka nejdůležitější zjištění v době předadopční péče, jak probíhá návštěva?

Na to nemohu odpovědět, protože takové návštěvy nevykonávám, nejsem pracovník OSPOD.

7. Zjistila jste nějaké (a jaké) nedostatky a problémy během předadopční péče ve vztahu mezi budoucím rodičem a dítětem?

Ano, je to ale málo časté. Vždy je ale třeba vědět, že příčina je ve špatném výběru osvojitelů, tedy, že nejsou připraveni nebo nemají podmínky pro přijetí tohoto dítěte.

8. Setkáváte se často (jak často) s tím, že vás žádají rodiče po převzetí dítěte o radu a jste jim vždy schopni poradit a pomoci?

Ano, setkávám, ano, jsem. Pokud nebyla provedena fatální chyba při posuzování a zařazení budoucích osvojitelů nebo při jejich výběru pro konkrétní dítě.

9. Je většinou dítě přijato celou rodinou bez větších potíží (prarodiče, sourozenci)?

Opět platí to, co jsem uvedla výše - přijetí dítěte širší rodinou osvojitelů je závislé na tom, jak kvalitně proběhne proces zprostředkování.

10. Adaptuje se dítě do rodiny bez potíží? (pokud ne, jaké jsou nejčastější potíže, díky kterým se nemůže adaptovat)

Pokud ne, tak je to známka toho, že mu někdo vybral špatně osvojitele.

11. Jaké jsou čekací doby na dítě?

To nevím, takový pojem vůbec neznám - na dítě se nedá čekat - čekám jen na to, kdy a jestli vůbec budu vybrán jako nejlepší osvojitel pro nějaké dítě.

12. Lze osvojenému dítěti měnit křestní jméno a je to vůbec vhodné?

Lze a vhodné to je, pokud dítě není ještě se svým jménem identifikované - podle mého názoru tak do 1,5 roku.

13. Pokud zájemci chtějí do NRP přijmout více dětí, je nutné, aby pokaždé podávali novou žádost o zprostředkování a byli znovu odborně posuzováni?

Ano, je, protože se jejich situace změnila, změnil se rodinný systém, oni se stali rodiči a tuto změnu je třeba reflektovat a posoudit i ve vztahu k přijetí dalšího dítěte. A nejdůležitější je to, zda první dítě už je na příchod dalšího dítěte připraveno.

14. Jak dlouho může celý proces adopce trvat od podání žádosti o adopci až po samotné převzetí dítěte?(váš nejkratší a nejdelší proces)

Z mé zkušenosti ve většině případů - osvojování dítěte kojeneckého nebo batolecího věku ve Zlínském nebo Olomouckém kraji 2-3 roky.

15. Je rodina i po dokončení procesu i nadále sledována?

Co máte na mysli „dokončením procesu“? V okamžiku nabytí právní moci rozsudku o osvojení už rodina není v evidenci OSPOD.

16. Řešili jste nějaké případy se zrušitelným osvojením nebo i tím, že rodiče chtěli „dítě vrátit?“

Ano.

2. Rozhovor s respondentkou B

1. Jak vypadá příprava adoptivních rodičů (osvojitelů) na přijetí dítěte do rodiny?

Pod pojmem příprava se dá hovořit o tom, kdy k nám žadatelé přicházejí pro informace, kdy je seznámíme s tím, co všechno je bude čekat, dáme jim tiskopisy na vyplnění. Oni v tiskopisech píšou o rodinné anamnéze, tzn. základní údaje, kde bydlí, jaké mají vzdělání, zdravotní stav, jaké mají zájmy, jestli mají nebo nemají nějaké děti. Pak je tam například potvrzení o příjmu, potvrzení o zdravotním stavu od lékaře, které je velice podrobné. Potom se samozřejmě jdeme podívat do rodiny do prostředí, ve kterém budoucí osvojitelé žijí, mnohdy je totiž lepší takové ty osobnější dotazy ponechat až na návštěvu v rodině, jelikož tam se cítí uvolněněji, hovoří se jim lépe o tom, proč nemohli mít děti anebo co je vedlo k tomu, aby se k osvojení rozhodli. Návštěvy trvají zhruba 1-2 hodiny. Toto je tzv. první část teoretická a pak je další část odborná a to je příprava žadatelů, kdy krajský úřad poté co jim pošle spisovou dokumentaci těchto žadatelů, si je pozve a zahájí s nimi řízení přes organizace, které s ním spolupracují v této oblasti na přípravě žadatelů o adopci, kdy se žadatelé zapojí do programu, ve kterém se seznamují i s dalšími budoucími osvojiteli, získají spoustu informací, navštěvují i ústavní zařízení, ve kterých děti žijí.

2. Chtějí rodiče říci pravdu o tom, že je dítě adoptované, radí se s vámi v době příprav a neadopční péče, jak to dítěti sdělit a měli by?

Samozřejmě sdělení pravdy v budoucnu je velmi důležité. Dítě má právo vědět, kdo jsou jeho biologičtí rodiče. To, jak dítěti tuto informaci sdělit, je i součástí odborné přípravy.

Dítěti se dá pravda sdělit různými způsoby a to např. tak, že slaví dvoje narozeniny. Poprvé v den, kdy se narodilo, a podruhé v den, kdy přišlo do rodiny. Záleží na věku dítěte. Nejpozději by to však mělo být v období školního věku.

3. Jsou pro žadatele o osvojení stanoveny nějaké věkové hranice, kdy lze či nelze jejich žádosti přijmout?

Náš zákon neuvádí žádnou věkovou hranici oproti jiným zemím, ale hovoří se o přiměřené věkové hranici, obecně je to tak, že žadatelé by měli být ve věku u ženy zhruba od 35 do 40 let věku a u mužů do 50 let. Ale je to opravdu individuální, záleží hodně i na tom, jak staré dítě si žadatelé chtějí osvojit. Požádat si mohou i lidé starší, ale musí počítat s tím, že jim nemusí být vyhověno.

4. Může osvojit dítě druh - družka, když prokážou soužití např. doby nad 5 let, nebo je podmínkou pro osvojení uzavření manželství, a jak dlouho musí být manželství uzavřeno, aby si manželé mohli podat žádost?

Není dána žádná hranice uzavření délky manželství, vychází se z toho, že manželský svazek by měl být stabilní. Stabilitu manželství lze prokázat délkou manželství, takže se obecně hovoří zhruba o třech letech trvání. Samozřejmě, když prokážou, že spolu žili pět let ve společné domácnosti a pak se teprve vzali, tak se k tomu také přihlíží. Osvojit dítě může i osamělá žena nebo osamělý muž, ale nemohou osvojit jako druh a družka. Do rodného listu mohou být zapsáni jedině manželé nebo osamělá žena – muž, i když spolu žijí jako druh a družka a z nějakého důvodu se nechtějí brát.

5. Je nutné navštívit rodinu vícekrát v době předadopční péče, než stanovuje zákon, podle čeho se odvíjí počet návštěv v rodině?

Vždy se musí přistupovat individuálně k té dané rodině. To znamená, že předadopční péče trvá většinou tak 3-6 měsíců, záleží na tom, jak rychle pracují soudy, takže minimálně dvě až tři návštěvy by zde měly být.

6. Co vše zajímá sociálního pracovníka při návštěvě v rodině v době předadopční péče, jak probíhá návštěva?

Především nás zajímá, jak dítě prospívá, kontrolujeme, jak se osvojitelé na dítě dívají, jak ho oslovují, jestli ho vezmou do náruče, jak o něm hovoří.

Nejlépe je tam zůstat tak dlouho, aby třeba maminka dítě přebalila nebo mu dala svačinu apod., abychom věděli, že je čisté, dobře a zdravě živené. Samozřejmě kontrolujeme i čistotu, vybavu pro dítě a pořádek.

Nejlépe je, když se návštěvy účastní co nejvíce rodinných příslušníků, abychom viděli, jaký si rodina k dítěti vytvořila vztah.

7. Zjistila jste nějaké (a jaké) nedostatky a problémy během předadopční péče, ve vztahu mezi budoucím rodičem a dítětem?

Za tu dobu, co to dělám, jsem měla v podstatě tři případy. Ve dvou případech se u osvojitelek projevily psychické problémy a v jednom případě byly u osvojitele sklony k alkoholismu, vše se nakonec ale vyřešilo ve prospěch dítěte. Jen v jednom případě jsme dítě nedoporučili a odebrali.

8. Setkáváte se často (jak často) s tím, že vás žádají rodiče po převzetí dítěte o radu a jste jim vždy schopni poradit a pomoci?

Samozřejmě, že někteří osvojitelé volají kvůli drobnostem, např. bojí se mixéru apod. Také volají kvůli tomu, že dítě je neklidné, plačtivé, bojácné, tak co mají dělat. Většinou je odkážeme na ústav, ve kterém dítě bylo, a oni, jelikož za tu dobu, co tam dítě pobývalo, ho znají a nasměrují je, jak a co dělat. Toto se stává především u dětí od dvou a více let, které již nějakou dobu pobývaly v ústavu a hůř si přivykají.

9. Je většinou dítě přijato celou rodinou bez větších potíží (prarodiče, sourozenci)?

Z 99 % ano. Když už se totiž pro takový krok rozhodnou, musí na to připravit celou rodinu, jelikož osvojením dítě získává veškeré nároky jako by to bylo dítě vlastní.

10. Adaptuje se dítě do rodiny bez potíží?(pokud ne, jaké jsou nejčastější potíže, díky kterým se nemůže adaptovat)

Většinou ano, do osvojení jdou totiž převážně děti do dvou až tří let věku. Občas, ale to je zcela výjimečné, jde do osvojení dítě starší a to se samozřejmě adaptuje hůř, jelikož už má nějaké návyky. Důležité je informovat se v takovýchto případech v ústavu na režim dítěte a ten ze začátku dodržovat a na nová pravidla ho zvykat opravdu pomaličku a až po delší době. Pak adaptace probíhá bez problémů.

11. Jaké jsou čekací doby na dítě?

Na osvojení se v jihomoravském kraji čeká v průměru tři roky.

12. Lze osvojenému dítěti měnit křestní jméno a je to vůbec vhodné?

Křestní jméno si osvojitelé většinou u malých dětí miminek, mění, ale u těch starších to vůbec nedoporučujeme.

13. Pokud zájemci chtějí do NRP přijmout více dětí, je nutné, aby pokaždé podávali novou žádost o zprostředkování a byli znovu odborně posuzováni?

Pokaždé, když si žádají o nové dítě, musejí si podat novou žádost. Někdy nemusejí podstupovat přípravu, většinou je odborná příprava zkrácena. Ale kompetence má v tomto krajský úřad, do toho my již nezasahujeme. Prošetření a doklady musejí mít vždy nové.

14. Jak dlouho může celý proces adopce trvat od podání žádosti o adopci až po samotné převzetí dítěte?(váš nejkratší a nejdelší proces.

V průměru 4 roky, zcela výjimečně se stává, že čekají kratší dobu, většinou to je, když jsou ochotni přijmout dítě jiného etnika, například dítě rómského původu, dítě s nějakým zdravotním postižením nebo dítě z baby boxu. Ale o dětech z baby boxu nic nevíme, může se objevit maminka a chtít dítě zpátky, to už jsou složitější situace a souvisejí s tím i různá rizika.

15. Je rodina i po dokončení procesu i nadále sledována?

Ne, podle našeho zákona děti již nadále nesledujeme.

16. Řešili jste nějaké případy se zrušitelným osvojením nebo i tím, že rodiče chtěli „dítě vrátit“?

Já zažila jen dva případy, první byl kvůli zdravotnímu stavu dítěte, zde jim soud vyhověl a druhý, kdy zažádali rodiče až po zletilosti dítěte o zrušení z výchovných důvodů, zde soud žádost zamítl.

Rozhovor s respondentkou C

1. Jak vypadá příprava adoptivních rodičů (osvojitelů) na přijetí dítěte rodiny?

Odborná příprava se u nás liší v každém kraji. Vzhledem k tomu, že není sjednocen systém příprav legislativně, kraj má téměř volnou ruku v tom, jak ji bude zajišťovat. Proto se setkáváme s různými názory náhradních rodičů na jejich přípravu, bohužel ne vždy pozitivními.

2. Chtějí rodiče říci pravdu o tom, že je dítě adoptované, radí se s vámi v době příprav a předadopční péče, jak to dítěti vhodně sdělit a měli by?

Podle našich zkušeností děti v jakémkoliv typu náhradní rodinné péče by určitě měly vědět, že se do rodiny nenarodily, tedy pravdu, o svém původu.

Je spousta možností, jak tuto pravdu dětem sdělit. Když jsou malé, doporučuje se náhradním rodičům, aby vyprávěli dítěti skutečnosti o vzniku jejich rodiny formou pohádky. Postupně s věkem dítěte je dobré informace zpřesňovat a narovnávat tak příběh dítěte. To se pak lépe orientuje ve svém životě a lépe se tak vyrovnává s různými těžkostmi, s kterými se může setkat. Včasným a opakovaným mluvením o původu dítěte se tak předchází poruchám identity a významným problémům, které nejčastěji kulminují v pubertě. Náhradní rodiče se s námi často radí, jak to či ono dítěti sdělovat nejen v době příprav, ale i po přijetí dítěte.

3. Jsou pro žadatele o osvojení stanoveny nějaké věkové hranice, kdy lze či nelze jejich žádost přijmout?

Věk je stanoven zákonem pouze orientačně (viz zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí: „Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl.“ Za ten se považuje obvykle takový, jaký by byl v biologické rodině. Jinak je však možné, že každý kraj má své vlastní omezení, kterým se řídí. Setkali jsme se například s omezením daným krajským úřadem, které se ale netýká věku, ale počtu let trvání manželství v případě, že jde o společnou náhradní rodinnou péči – tři roky.

4. Může si osvojit dítě druh - družka, když prokážou soužití např. doby nad 5 let, nebo je podmínkou pro osvojení uzavření manželství a jak dlouho musí být manželství uzavřeno, aby si manželé mohli podat žádost?

Osvojitelem se mohou stát buď oba manželé, nebo pouze jeden z manželů, přičemž druhý manžel musí dát s osvojením souhlas, anebo jednotlivec sám. Nesezdaní partneři nemohou žádat o společnou náhradní rodinnou péči, je možné, aby si zažádal jeden z nich, a nic by nemělo bránit tomu, aby žádost byla přijata. Délka společného soužití dle zákona nehraje roli. Zákonem není nijak omezeno, jak dlouho musí být manželství uzavřeno, aby si manželé mohli podat žádost. Je však možné, že takovéto omezení si stanoví některý kraj, jak jsem již psala k předchozí otázce.

5. Je nutné navštívit rodinu vícekrát v době předadopční péče, než stanovuje zákon, podle čeho se odvíjí počet návštěv v rodině?

Jestliže máte na mysli návštěvy sociální pracovnice z úřadu, domníváme se, že by sociální pracovnice měla být v úzkém kontaktu s rodinou po celou dobu od přijetí dítěte. Rodina by měla mít k pracovníci úřadu důvěru a vědět, že se na ni může kdykoliv obrátit. Dle našich zkušeností je to vždy individuální podle potřeb konkrétního dítěte a rodiny.

6. Co vše zajímá sociálního pracovníka při návštěvě v rodině v době předadopční péče, jaké je pro pracovníka nejdůležitější zjištění v době předadopční péče, jak probíhá návštěva?

Pracovník se zaměřuje na proces adaptace dítěte v rodině. Důležité jsou vztahy v rodině, přijímání dítěte všemi členy rodiny. To je ale pro sociální pracovníci na OSPOD v podstatě nemožné. Také by se měl zaměřovat na zdravotní stav dítěte a celkově jak dítě v nové rodině prospívá. Rodina by měla být po dobu adaptace (ale i poté) v kontaktu nejen se svou sociální pracovníci, ale hlavně s psychologem, příp. psychiatrem, psychoterapeutem pracujícím s klienty v NRP a v případě potřeby se na příslušného odborníka obracet. Ti mají mnohem důkladnější nástroje, jak rozpoznat včas nějaký problém a jak předejít případnému zhoršení a mohou účinně zasáhnout.

7. Zjistila jste nějaké (a jaké) nedostatky a problémy během předadopční péče, ve vztahu mezi budoucím rodičem a dítětem?

To by byla spíše otázka na sociální pracovníci na úřadě, která o předadopční péči rozhoduje. Sdružení spolupracuje s novými rodinami, doprovází je a poskytuje jim různé služby. Takže odpověď zní, nesetkala jsem se zatím s nedostatky a problémy, protože povaha mé práce je jiná.

8. Setkáváte se často (jak často) s tím, že vás žádají rodiče po převzetí dítěte o radu a jste jim vždy schopni poradit a pomoci?

Ano, setkáváme se často s žádostí nových náhradních rodičů o radu a snažíme se jim pomoci, jak je to nejlépe možné. Zda jsme jim schopni vždy pomoci, byste se musela zeptat spíše přímo našich klientů, ale nejlépe poznáme, že jsme jim pomohli tak, že se k nám rádi vracejí a jsou s námi dále v kontaktu. Rodinám se věnují odborní pracovníci: dvě psychologičky, dvě sociální pracovnice a pedagogická pracovnice. Spolupracujeme s psychiatrem a právníkem.

9. Je většinou dítě přijato celou rodinou bez větších potíží (prarodiče, sourozenci)?

Těžko říci, zda většinou. Je to velmi individuální. Pro zdravý vývoj dítěte je však velmi důležité, aby dítě bylo přijato celou rodinou. Setkáváme se však i se zkušenostmi pěstounů nebo osvojitelů, jejichž rodiny s přijetím dítěte nesouhlasily, a přesto přijali nové dítě.

Toto je situace, na které by se mělo včas pracovat a dítě by mělo do rodiny přijít až ve chvíli, kdy je na něj rodina připravená a přijímá ho.

10. Adaptuje se dítě do rodiny bez potíží? (pokud ne, jaké jsou nejčastější potíže díky kterým, se nemůže adaptovat)

Záleží velmi na věku dítěte, ale také na rodině, nových sourozencích a také na tom, co dítě do doby, než se dostalo do rodiny, prožilo. Ale malé děti se většinou adaptují bez větších potíží (u adopce jsou děti podstatně mladší než např. u pěstounské péče). U starších dětí je situace jiná, děti mají spoustu nevhodných návyků buď z dětského domova, nebo z původní rodiny.

Často využívají různé nevhodné strategie, které fungovaly právě v předchozím prostředí, ale najednou narážejí na to, že v náhradní rodině nefungují. Musí se naučit novým. Pro náhradní rodiče, ale i pro dítě je toto období náročné, ale zásadně důležité pro celou rodinu.

11. Jaké jsou čekací doby na dítě?

Osvojení trvá zhruba kolem tří let.

12. Lze osvojenému dítěti měnit křestní jméno a je to vůbec vhodné?

Při osvojení dítěte je podle zákona možné změnit jeho příjmení i křestní jméno. Je ale dobré být při tomto zásahu velmi opatrný, protože jestliže je dítě na své křestní jméno již navyklé, je s ním identifikované, může to být pro něj velký zásah do jeho identity, proto se změna křestního jména moc nedoporučuje.

13. Pokud zájemci chtějí do NRP přijmout více dětí, je nutné, aby pokaždé podávali novou žádost o zprostředkování a byli znovu odborně posuzováni?

Odborné posouzení se dělá obvykle při žádosti o další dítě znovu. Kurz odborné přípravy většinou není nutné dělat. Ale v každém kraji jsou často úplně jiné postupy.

14. Jak dlouho může celý proces adopce trvat od podání žádosti o adopci až po samotné převzetí dítěte? (váš nejkratší a nejdelší proces)

My přímo nezprostředkováváme, proto nemůžu přesně odpovědět.

15. Je rodina i po dokončení procesu i nadále sledována?

Podle zákona by měla být – to má na starosti OSPOD. My pouze doprovázíme, tedy nejsme kontrola, ale pomoc a podpora.

16. Řešili jste nějaké případy se zrušitelným osvojením nebo i tím, že rodiče chtěli „dítě vrátit“?

Nepamatuji si zrušené osvojení, pouze zrušenou pěstounskou péči. Bylo to ale v jejich případě zcela odůvodněné, pěstouni zkusili úplně všechno, co se dalo udělat pro to, aby rodina fungovala. Jinak by se úplně rozpadla, proto bylo vrácení dítěte bohužel nevyhnutelné.

8. Rozhovory s adoptivními rodiči

Respondenti A

1. Proč jste se rozhodli pro adopci, co vás k tomu vedlo?

Pro osvojení dítěte jsme se rozhodli z toho důvodu, že přesto, že jsme oba zdraví, nedařilo se nám počít dítě ani přirozenou cestou a ani uměle. Zkoušeli jsme třikrát umělé oplodnění a nakonec se rozhodli, že sami rozhodně nechceme zůstat. Rozhodli jsme se pro adopci a zároveň jsme to brali i tak, že pomůžeme opuštěnému dítěti mít rodinu a domov.

2. V kolika měsících k vám dítě přišlo do rodiny?

Do rodiny nám byl svěřen ve 3,5 měsících. Souhlas s osvojením dala jeho matka již před porodem. Žádali jsme o osvojení nezrušitelné, abychom nemuseli absolvovat několik pro nás zbytečných soudních stání, když byl malému 1 rok. Dříve se ani o tento typ osvojení žádat nemůže. Celý rok jsme se ale obávali, že se ozve biologický otec, který nebyl veden v rodném listě, a vezme nám ho.

3. Jak dlouho jste na dítě čekali od podání žádosti až do doby, kdy vám bylo svěřeno?

Od podání žádosti na magistrátu jsme museli nejdříve projít velmi náročnými psychotesty. Po vyhodnocení jsme dostali schválení od krajského úřadu, že jsme vhodnými žadateli. Pak jsme museli splnit požadavky jako je sezení v kruhu a víkend s pěstouny. Ze začátku to bylo velmi stresující, ale pak jsme se s ostatními páry spřátelili a vše bylo daleko snazší. Teprve na víkendovém pobytu se pozná, kdo to myslí opravdu s osvojením vážně. Od absolvování tohoto společného víkendu jsme dítě dostali do pěti měsíců. Byli jsme velmi mile překvapeni, jelikož při výstupu nám říkali, že do dvou let se určitě nějaké vhodné dítě najde. Celková čekací doba byla 2,5 roku.

4. Měli jste nějaké konkrétní požadavky na dítě? Věk, pohlaví, národnost, zdravotní stav?

Ano měli. Bylo nám doporučeno, vzhledem k věku, ať žádáme o dítě staré 0-1 rok, tak jsme tak i učinili. Dále byl požadavek, aby bylo dítě zdravé a bílé. Pohlaví jsme si neurčili.

5. Probíhala u vás nějaká předadopční péče?

V tom pravém smyslu snad ani ne. Po společném víkendu s pěstouny se nám do 5 měsíců ozvali s tím, že pro nás mají chlapečka. Volali nám, ať se na něho přijedeme podívat do kojeneckého ústavu. Hned ten den jsme vyrazili. Pak jsme se na něho byli podívat ještě jednou. To už jsem tam s ním zůstala.

Dva dny si na něj za účasti sestřiček zvykala, učila se to nejnnutnější jako je krmení a přebalování. Muž mezitím nakoupil podle předem připraveného seznamu vše potřebné a do týdne jsme ho měli doma. Sledování jsme byli jak ze strany kojeneckého ústavu, kvůli zdravotnímu stavu, tak i ze strany sociální pracovnice. Sociální pracovnice k nám na kontrolu chodila 1x měsíčně do té doby, dokud neproběhl soudní proces o nezrušitelném osvojení, Do kojeneckého ústavu jsme za ten rok museli asi tak dvakrát.

6. Jak se dítě adaptovalo po příchodu k vám do rodiny?

První 2 měsíce to bylo děsné, nebyla jsem na to vůbec psychicky připravená. Navštívili jsme i dětskou psycholožku. Museli jsme dodržovat veškeré návyky, které měl z kojeneckého ústavu, nechtěl vůbec trávit čas v kočárku a ani v autosedačce, takže cestování a procházky byly velmi náročné na psychiku. Byl velice plačtivý, neměl rád mužské pohlaví, jelikož byl zvyklý jen na tety. Mého muže to velmi mrzelo. Vše se srovnalo až po prvním roce a pak už byl bez problémů.

7. Museli jste se vyhledávat pomoc i jinde, nebo jste situaci zvládali sami?

Museli jsme ze začátku spolupracovat s personálem z kojeneckého ústavu a také pomáhaly babičky a rodina obecně. Do roku jsme komunikovali i se sociální pracovníci.

Myslíme si, že spolupráce po příchodu dítěte do rodiny by měla být větší, Systém vás teoreticky na vše připraví, ale praxe je úplně jiná. Pak se vše naprosto zklidnilo. Dnes máme klidného a skvělého kluka.

8. Ví vaše dítě o tom, že nejste jeho biologičtí rodiče?

Ano, začali jsme mu situaci stínit asi před rokem. Informace postupně doplňujeme podle jeho zralosti. Chceme, aby byl při vstupu do 1. třídy připraven na to, že mu o tom někdo může říct. Nechceme, aby byl terčem případných posměchů a špatných otázek.

9. Jakým způsobem jste dítěti sdělili, že je adoptované a jak se s touto informací vyrovnalo?

Řekli jsme mu, že se nám nenarodil, že jsme si ho vybrali ze spousty dětí, které nemají rodiče, protože se o ně nemohou z nějakého důvodu starat. Odpověděl, že mu je to jedno, kde má svou pravou mámu, že my jsme jeho maminka a tatínek a že nás má moc rád.

10. Kdyby jednou chtěl vyhledat a poznat své biologické rodiče, byli byste mu nápomocni?

Rozhodně ano, každý má právo na to poznat pokud chce, své biologické rodiče. Rozhodnutí, jak se s touto novou zkušeností vypořádá, bude pak jen na něm.

11. Je proces osvojení pochybný nebo by se nějaká kritéria z důvodu zrychlení adopce měla změnit?

S manželem jsme si ze začátku říkali, že snad nebudeme mít ani sílu některé až trapné situace v přípravném kurzu zvládnout. Nakonec jsme však situaci vyhodnotili tak, že proces osvojení probíhá tak, jak má. Má to prostě nějaký důvod, že jsou takto nastavená kritéria pro přijetí dítěte. Dítě není hračka, a tak náhradní rodiče musí být poctivě prověřeni ve všech směrech. Zrychlení adopce? Můj názor je takový, že než jsme prošli tou dlouhou cestou různých testů, vyšetření a ověřování, tak jsme byli nakonec překvapeni, jak brzy jsme miminko do péče dostali. Ale mám zkušenosti i s jinými rodiči, kteří čekali i pět let, a to už je opravdu dlouhá doba.

Respondenti B

1. Proč jste se rozhodli pro adopci, co vás k tomu vedlo?

Zjistili jsme, že zdravotní problémy jsou takového rázu, že mít dítě přirozenou cestou nebudeme. Po několika neúspěšných pokusech umělého oplodnění také žádné výsledky nebyly, takže rozhodnutí o pomoci nějakému opuštěnému dítěti na sebe nenechalo dlouho čekat.

2. V kolika měsících k vám dítě přišlo do rodiny?

V sedmi měsících. Byly zde určité komplikace, které příchod do rodiny oddálily.

3. Jak dlouho jste na dítě čekali od podání žádosti až do doby, kdy vám bylo svěřeno?

Celková doba, včetně přípravných kurzů 3 roky.

4. Měli jste nějaké konkrétní požadavky na dítě? Věk, pohlaví, národnost, zdravotní stav?

Ano, měli, nechtěli jsme dítě romské národnosti, vyžadovali jsme dítě bílé, holčičku do 1 roku bez mentálního handicapu. Předem jsme byli upozorněni, že s takovými nároky na dítě můžeme čekat i pět let. Přesto jsme na našem rozhodnutí trvali.

5. Probíhala u vás nějaká předadopční péče?

Probíhala tím způsobem, že jsme za ní chodili do kojeneckého ústavu a pobývali tam s ní. Vzhledem ke zdravotním problémům, které od narození měla, jsme si ji nemohli vzít domů ani na víkend. Předadopční péče probíhá dosud ve smyslu navazování citového vztahu apod.

6. Jak se dítě adaptovalo po příchodu k vám do rodiny?

Rozárku máme teprve tři měsíce doma, je klidná, šikovná, začíná si sedat a ložit. Myslíme, že adaptace zatím probíhá v pořádku. Musíme jen dodržovat veškeré návyky, na které byla zvyklá z kojeneckého ústavu. Změny velmi špatně snáší.

Paní primářka říkala, že do dvou let by se mělo vše upravit a můžeme režim začít pomalu přizpůsobovat potřebám naší rodiny.

7. Museli jste se vyhledávat pomoc i jinde, nebo jste situaci zvládali sami?

Neustále musíme, komunikujeme se sestřičkami a paní primářkou z kojeneckého ústavu. Chodíme tam na zdravotní prohlídky. Chtějí ji mít pod kontrolou, dokud nedojde k nezrušitelnému osvojení, o které budeme žádat, až v roce dítěte. Pomáhají samozřejmě i rodiče z obou stran.

8. Ví vaše dítě o tom, že nejste jeho biologičtí rodiče?

Zatím z toho nemá rozum, ale v budoucnu jí to určitě tajit nebudeme. Před nástupem do mateřské školy bychom si s ní o tom již chtěli promluvit.

9. Jakým způsobem jste dítěti sdělili, že je adoptované a jak se s touto informací vyrovnalo?

Vyjádřili jsme se již v předchozí otázce.

10. Kdyby jednou chtěl vyhledat a poznat své biologické rodiče, byli byste mu nápomocni?

Určitě ano, stejně kdybychom tak neučinili, by si k nim dříve či později cestu našla.

11. Je proces osvojení pochybný, nebo by se nějaká kritéria z důvodu zrychlení adopce měla změnit?

Pochybný ne, zcela se s ním ztotožňujeme. Vše se řídí zákonem. Jen si myslíme, že praxe je úplně jiná, na to vás žádný kurz či společný víkend s pěstouny nepřipraví.

Spolupráce by měla být více zaměřena na pomoc a podporu adoptivních rodičů až poté, kdy si dítě přivedou do rodiny.

9. Analýza rozhovorů

Získané odpovědi rozhovorů se sociálními pracovníci i adoptivními rodiči byly rozděleny do pěti okruhů, které mi měly odpovědět na výzkumnou otázku - jaké problémy vznikají v předadopčním a adopčním procesu v očích rodičů a sociálních pracovníků?

9.1 Analýza rozhovorů se sociálními pracovníci

Okruh č.1: příprava, věk osvojitelů

Respondentka **A** odkázala na materiály z poradenského centra. Respondentka **B** zhodnotila proces jako dokonalý, kdy jsou budoucím rodičům poskytovány různé informace o tom, co je čeká. Vyplňují s nimi různé formuláře, které jsou potřebné k žádosti o adopci. Sociální pracovníce se jde podívat i do prostředí ve kterém budoucí osvojitelé žijí. Respondentka **C** uvedla, že příprava je rozlišná, v každém kraji je to jinak. Všechny tři pracovníce se shodly na tom, že věková hranice rodičů pro adopci pevně stanovena není a žádat o osvojení mohou společně jen manželé. U nesezdaných párů jen jeden z nich, přičemž se posuzuje i stabilita jejich soužití.

Okruh č. 2: čekací doba, proces adopce

Zde respondentka **A** neodpověděla přímo, sdělila, že „na dítě se nedá čekat., čekám jen na to, kdy a jestli vůbec budu vybrán jako nejlepší osvojitel pro nějaké dítě.“ Respondentky **B** a **C** se shodly na čekací době tří let. Shodně se vyjádřily i k tomu, zda je nutné, aby zájemci, kteří už plní funkci osvojitelů bez problémů, žádali znovu o osvojení a byli částečně odborně posuzováni. Všechny odpověděly, že je tento proces nutný z důvodu případných změn. Proces adopce od počátku až po ukončení trvá z pohledu respondentky **A** a **B** 2- 4 roky. Respondentka **C** odpovědět nedokázala, jelikož adopci přímo nezprostředkovává. Měnit jméno je vhodné jen u dětí do 1,5 věku dítěte. Na této odpovědi se shodly všechny tři respondentky.

Okruh č. 3: předadopční systém, hodnocení adaptace dítěte v rodině.

Zde se všechny respondentky vyjádřily, že návštěva v rodině probíhá individuálně dle potřeb dané rodiny. Respondentka **A** návštěvy nevykonává, takže se k této otázce nevyjádřila. Respondentky **B** a **C** nejvíce při návštěvách hodnotí, zda se dítě v rodině dobře zadaptovalo, je-li čisté, v jakém prostředí vyrůstá a zda je dobře živěné.

Pokud má rodina nějaký problém, měla by ho řešit s psychologem, psychoterapeutem, popřípadě s psychiatrem. Tito odborníci včas dovedou vážnějším problémům často předejít či účinně zasáhnout. Problémy s osvojiteli měly pouze respondentky A a B. Povaha pracovní činnosti respondentky C je jiná, jelikož pracuje ve sdružení, proto se vyjádřit nemohla. S žádostí o radu od adoptivních rodičů se setkávají všechny tři a pomoci se snaží vždy a co nejlépe.

Okruh č. 4: přijetí a adaptace dítěte v rodině.

K tomu, zda je dítě rodinou přijato bez problémů, se respondentky vyjádřily tak, že přijetí je v každé rodině individuální. Záleží na mnoha okolnostech. Děti do tří let se adaptují převážně bez problémů, u starších dětí to bývá horší, jelikož už mají nějaké návyky. Také záleží na tom, co dítě prožilo předtím, než se dostalo do nové rodiny.

Okruh č. 5: sdělení pravdy dítěti, změna rozhodnutí osvojitelů.

I zde se všechny respondentky shodly na tom, že rodiče by určitě pravdu o tom, že je dítě adoptované, říci měli. Dítě má právo se v budoucnu dozvědět, kdo jsou jeho biologičtí rodiče. Všechny tři se shodly i na tom, že podle zákona už dále rodina sledována není. Zrušení osvojení zažily respondentky B a A, respondentka C jen zrušení pěstounské péče.

Ze získaných odpovědí, které mi sociální pracovnice poskytly na mé otázky, se dá vyvodit, že proces osvojení probíhá podle zákona a je bezproblémový. Čekací doby se odvíjejí podle kritérií žadatelů a sociální pracovnice ke každé rodině přistupuje individuálním způsobem. Pokud rodina i nadále potřebuje, pracovnice vždy ráda a ochotně poskytne pomoc, radu i po dokončení procesu osvojení.

9.2 Analýza rozhovorů s adoptivními rodiči

Okruh č. 1: rozhodnutí, věk dítěte

Respondenti A i B se rozhodli pro adopci z podobných důvodů. Oba manželské páry nemohou mít děti přirozenou cestou. Ani cestou umělého oplodnění se několikrát nepodařilo dítě počít. Nechtěli zůstat po zbytek života sami a touha po dítěti byla velmi silná. Rozhodli se tedy pomoci opuštěnému dítěti a mít plnohodnotnou funkční rodinu. Žádali o dítě do roku věku.

Okruh č. 2: čekací doby, požadavky

Respondenti A čekali na dítě 2,5 roku, respondenti B 3 roky. Požadavky na dítě měli oba páry téměř stejné, jen respondenti B preferovali děvče.

Okruh č. 3: předadopční péče, adaptace dítěte

Oba páry chodily navštěvovat dítě do kojeneckého ústavu, respondenti A byli sledováni až do doby, než proběhl soudní proces o nezrušitelném osvojení, respondenti B jsou sledováni, jelikož dítě ještě nedosáhlo 1 roku, kdy zákon umožňuje již zažádat o osvojení nezrušitelné. Adaptace dětí u obou párů probíhala s menšími problémy v předadopční péči, u respondentů A se vše srovnalo do 1 roku věku dítěte. Respondenti B se potýkají s tím, že dítě nesnáší jakékoliv změny, proto musejí pečlivě dodržovat návyky, na které byla dívka zvyklá z kojeneckého ústavu.

Okruh č. 4: zvládnutí situace - výrok pravdy

Oba páry musely spolupracovat s personálem kojeneckého ústavu, sociálními pracovníci a hodně jim pomáhala rodina, jelikož začátky byly těžké. Pravdu o tom, že je dítě adoptované a že nejsou jeho biologickými rodiči, ví dítě respondentů A. Sdělili mu to zhruba před rokem z toho důvodu, aby po nástupu do základní školy nemusel čelit případným otázkám, na které by neznal odpověď.

Respondenti B chtějí tuto informaci sdělit dceři před nástupem do mateřské školy. Oba páry se shodly na tom, že pokud by jejich děti chtěly vyhledat a poznat své biologické rodiče, mají na to právo a oni by jim byli rádi nápomocni.

Okruh č. 5: pochybnosti o systému

Oba páry žádné pochybnosti o systému nemají, naopak se s ním ztotožňují. Respondenti A se ke zrychlení adopce vyjádřili tak, že nakonec byli mile překvapeni, jak brzy dítě dostali. Respondenti B se vyjádřili tak, že změna by měla být zaměřena více na spolupráci, pomoc a podporu adoptivních rodičů až poté, kdy přijde dítě do rodiny. Teoreticky se rodiče připravit totiž dají, ale praxe je úplně jiná.

Z uvedených odpovědí se dá zhodnotit, že proces osvojení je velmi složitý, ale téměř bezproblémový. Osvojitelé poukazují na to, že by pro ně bylo přínosnější, kdyby spolupráce s orgány sociální péče pokračovala více po příchodu dítěte do rodiny.

Závěr

Zpracování bakalářské práce nebylo v mnoha směrech jednoduché, nakonec jsem však dosáhla cíle, který jsem si stanovila.

Cílem mé práce bylo zjistit, jak probíhá adopce a adaptace dítěte do rodiny. Dále pak, jak vnímají předadopční a adopční proces rodiče adoptovaných dětí a zainteresované sociální pracovníce. K tomu mi pomohla analýza rozhovorů se sociálními pracovníci a adoptivními rodiči. Proces osvojení je velmi složitý systém ověřování, kterým budoucí osvojitelé musí projít. Sociální pracovníce zjišťují nejen informace o stavu, finančních poměrech a prostředí, ve kterém budoucí osvojitelé žijí, ale ověřují si poměry i v rodině, aby mohly zjistit případné nedostatky, které by mohly v osvojení bránit.

Budoucí osvojitelé musí projít povinným přípravným kurzem, ve kterém se dozvedí všechny potřebné informace. Setkávají se zde i s adoptivními rodiči, kteří jim předávají své získané zkušenosti. V závěru kurzu tráví všichni osvojitelé společný víkend, který je pečlivě rozplánován a hodnotí se zde, jak by si v určitých situacích dokázali budoucí osvojitelé poradit.

Z odpovědí sociálních pracovníků v empirické části jsem zjistila, že proces osvojení probíhá bez větších potíží. Budoucí osvojitelé jsou řádně prověřeni, informováni a seznámeni i s jinými adoptivními rodiči, kteří jim předávají své zkušenosti ohledně adaptace dítěte. Rodina po ukončení procesu již nadále sledována není. Pohlíží se na ni jako na každou jinou rodinu.

Z odpovědí od adoptivních rodičů na otázku, jak vnímají proces osvojení, jsem vyhodnotila, že systém osvojení jako takový je bezproblémový a obě rodiny se s ním ztotožňují. Menší výhrady měly jen k víkendovému pobytu, jedna rodina se vyjádřila, že jim některé věci byly nepříjemné. Postupem času vyhodnotili, že to tak má být, jelikož dítě není hračka a musí mu být vybráni rodiče prověřeni ve všech směrech. Také poukazovali na to, že větší důraz by měl být kladen na spolupráci OSPOD až po příchodu dítěte do rodiny, jelikož teorie se s praxí nedá srovnat.

V obou rodinách se děti adaptovaly až na problémy menšího rázu dobře. Adoptivní rodiče uvedli, že jen několik měsíců museli dodržovat pečlivě návyky dítěte z kojeneckého ústavu. Doba čekání na dítě se jim zdá průměrná, v prvním případě byli rodiče dokonce zaskočení, že dítě dostali tak brzy a to pěti měsíců po závěrečném společném víkendu s osvojiteli.

Mohu tedy zkonstatovat, že proces osvojení probíhá dle zákona a je bezproblémový, čekací doba je průměrná. Děti se adaptují s menšími problémy vcelku dobře. Problémy v předadopčním i adopčním procesu se sociální pracovnice snaží eliminovat. Předadopční i adopční proces vnímají, ale nejsou tolik zainteresované jako adoptivní rodiče. Adoptivní rodiče jsou na veškeré problémy související s adopcí připraveni, jelikož touha po dítěti je silnější.

V závěru své práce bych se chtěla pozastavit nad tím, že systém NRP je opravdu uspořádaným systémem, který nejlépe dokáže pomoci opuštěným dětem. Z mého pohledu je v dnešní době velkým přínosem profesionální rodičovství, které pomáhá biologickým rodičům řešit různé, pro ně někdy neřešitelné problémy. Základní myšlenkou celé mé práce je totiž zájem dítěte. Právě profesionální rodičovství dává těmto rodinám a dětem novou šanci, jak k tomuto cíli mohou dojít. Propojení profesionálního rodičovství s oborem sociální pedagogika bych viděla jako šanci pro sociální pedagogy, kteří po dostudování nenacházejí uplatnění v praxi a jsou například vedeni na úřadech práce. Profesionální rodičovství je odvětvím NRP, ve kterém by mohli načerpat spoustu praktických zkušeností a hlavně pomoci biologické rodině tak, aby dítěti mohla vytvořit harmonické a zdravé prostředí.

Resumé

Bakalářskou práci vedenou na téma „Adopce a adaptace dítěte do rodiny“ jsem rozdělila do dvou částí.

Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol, které mají ještě další podkapitoly. V první kapitole jsem se zaměřila na důležitost rodiny a její vliv na dítě. Druhá kapitola je zaměřena na historii NRP, podmínky, požadavky a problémy spojené s osvojením dítěte. Třetí kapitola pojednává o typech NRP a různých dalších formách NRP. Ve čtvrté kapitole jsem chtěla osvětlit právní legislativu a pojmy s ní spojené jako jsou: osvojitel, osvojenec, postupy a posuzování při zprostředkování NRP. V poslední kapitole se čtenáři mohou dočíst, jak je důležitý první kontakt s dítětem a navázání pevných vazeb, které následně pozitivně ovlivní adaptaci dítěte v rodině.

Obsahem empirické části je metodologie výzkumu. Je rozdělena na tři části. V první části jsou přepsané rozhovory se sociálními pracovníci a druhá obsahuje rozhovory s adoptivními rodiči. Přepsané rozhovory, následná analýza a shrnutí ve třetí části mi pomohly k dosažení cíle bakalářské práce, která se týkala problematiky osvojení.

Anotace

Zpracované téma bakalářské práce s názvem „Adopce a adaptace dítěte do rodiny.“

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část pojednává o procesu, kterým osvojitelé musí projít, legislativě a důležitosti přípravy prostředí, do kterého dítě přichází. Empirická část se zaměřuje na kvalitativní výzkum, který je veden formou rozhovorů a vyhodnocen.

Klíčová slova

Adopce, adaptace, rodina, dítě, výchova, náhradní rodinná péče, orgán sociálně - právní ochrany dětí, právní legislativa

Annotation

The compiled theme of the Bachelor thesis named „Adoption and adaptation of a child to a family“. The thesis is divided into two parts. The theoretical part makes concern with a process which adopters have to come through, legislation and importance of the preparation of the environment where the child is coming to. The practical part concentrates on qualitative research, which is lead in the form of discussion and assessment.

Key words

Adoption, adaptation, family, child, education, alternative parental care, socially-legal authority of a children's protection, legal legislation.

Seznam použité literatury

1. Ústavní zákon č. 2/1993Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění
2. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
5. Zákon č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, v platném znění
6. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a zmene a doplnení niektorých zákonov
9. Archerová, C. (2001). Dítě v náhradní rodině. Praha:Portál, 1. Vydání 119s. ISBN 80-7178-578-4
10. Bubleová V, Vávrová A., et al. (2009): Průvodce náhradní rodinnou péčí: Praha OPS při Nadaci Terezy Maxové,25 s.
11. Bubleová V, Vávrová A, et al (2011): SNRP: Praha, 1. vydání, 34 s.
12. Čížková T., (2009) Cesta rodičů k náhradnímu rodičovství Brno:bakalářská práce
13. Gabriel Z., Novák T., (2008). Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Vyd. 1. Praha: Grada, Psyché.144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
14. Gillernová I., Buriánek. J, (2006), Základy psychologie a sociologie, Praha: 157 s. ISBN 80-7168-811-8
15. Jilčík T., Zapletal L., IMS Brno: (2008), Sociologie, 71 s.
16. Kejdová, M, Vaňková Z, (2010). Právo a sociální politika Brno: IMS, 186 s.
17. Škoviera A., (2007) Dilemata náhradní výchovy, Praha: Portál, 1. vydání, 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5
18. Matějíček, Z. (1982). Co řekneme osvojenému dítěti. Praha: Práce 7 s.
19. Matějíček, Z., (1994). O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha: Portál, 1. vydání, 98 s. ISBN 80-85282-83-6

20. Matějček Z. a kol. (1999). Náhradní rodinná péče, Praha:Portál, 1. vydání. 183 s. ISBN 80-7178-304-8
21. Matějček, Z., Koluchová, J., et al.(2002). Osvojení a pěstounská péče. Praha:Portál, s.r.o., 152 s. ISBN 80-7171-637-3
22. Mühlpachr P., (2009) Sociopatologie, IMS Brno, 194 s.
23. Bořová A., Horfová V., et.al. (2008), Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice, Triada, poradenské centrum, O. S., Brno, 68 s. ISBN 978-80-254-3353-9
24. Rotreklová E.,Hoferová V., et. al. (2009) Aktuální otázky NRP.Triada , poradenské centrum, O. S., Brno, 99 s. ISBN 978-80-254-5957-7
25. Sborník MPSV, (1984) O náhradní rodinné péči, Olomouc (1984)
26. Sekot A., (2004), Sociologické texty, IMS Brno 2004, 79 s.
27. Schoolerová, J-E (2002). Adopce, vztah založený na slibu, Praha: Návrat domů, 217 s. ISBN 80-7255-066-7
28. <http://www.nahradnirodina.cz> [6. 12. 2011]
29. www.adopce.com,[18. 3. 2012]
30. <http://natama.cz/> [20. 3. 2012]
31. www.epis.cz/nahradni-rodinna-pece-osvojeni-pestounstvi [25. 3. 2012]
32. <http://www.vsetin.cz/formulare-nahradni-rodinna-pece/d-483963> [25. 3. 2012]
33. <http://varnsdorf.cz/cz/urad/formulare/formulare-osvz.html> [25. 3. 2012]
34. <http://www.dedstudienka.sk/profesionalny-rodic/> [12. 4. 2012]
35. <http://zpravy.ihned.cz/cesko> [16. 4. 2012]

Přílohy:

1. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli
2. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči
3. Vlastní lékařské vyšetření

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli

Žadatelka:

Jméno a příjmení:
Datum narození:
Trvalé bydliště:
Národnost st. občanství
telefonní spojení:

Žadatel:

Jméno a příjmení:
Datum narození:
Trvalé bydliště:
Národnost st. občanství
telefonní spojení:

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny podle § 20 odst. 1, zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR poté do 6 kalendářních měsíců, **souhlasím – nesouhlasím** s tím (dle § 21, odst. 5, písm. f), zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů), aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí za účelem jejího zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině.

Podle ustanovení § 21, odst. 5, písm. g), zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, souhlasím s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující náhradní rodinnou péči je oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, a dále je oprávněn kdykoli zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci, která je o mě jako žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče vedena.

Podle ustanovení § 21, odst. 5, písm. h) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, souhlasím s tím, že se zúčastním přípravy k přijetí dítěte do rodiny.

Beru na vědomí, že podáním žádosti u..... je zahájeno správní řízení dle § 44 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Po zpracování žádostikým..... bude žádost postoupena Krajskému úřadu Ústeckého kraje k dalšímu řízení.

Jsem také informován/a o svých právech v rámci § 36 odst. 1 až 3 a § 38 zákona č. 500/2004 Sb, správní řád, ve znění pozdějších předpisů:

- 1) Jsou účastníci oprávněni navrhnout důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí.*
- 2) Účastníci mají právo vyjádřit v řízení své stanovisko. Pokud o to požádají, poskytne jim správní orgán informace o řízení, nestanoví-li zákon jinak.*
- 3) Nestanoví-li zákon jinak, musí být účastníkům před vydáním rozhodnutí ve věci dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí; to se netýká žadatele, pokud se jeho žádosti v plném rozsahu vyhovuje, a účastníka, který se práva vyjádřit se k podkladům rozhodnutí vzdal.*
- 4) Účastníci řízení a jejich zástupci mají právo nahlížet do spisu.*

Vdne

.....

Žadatelka

.....

Žadatel

Dotazník pro žadatele
o náhradní rodinnou péči

Příjmení a jméno:

Datum narození:

Bydliště:

Rodinný stav: ženatý/vdaná svobodný(á) rozvedený(á)

Anamnéza: (vyplní žadatel o NRP)

Rodinná:

- Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

NE

ANO – jaké

Osobní:

- **Jaká závažnější onemocnění jste prodělal (a)?**

- Byl (a) jste pro somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění někdy v nemocnici?

NE

ANO – kdy

- pro jaké onemocnění?

- **Byl (a) jste někdy v nemocnici pro duševní onemocnění?**

NE

ANO- kdy

- pro jaké onemocnění

- **Utrpěl (a) jste závažný úraz?**

NE ANO – kdy - jaký

Zůstaly Vám nějaké následky? NE ANO – jaké

Nynější onemocnění:

- **Léčíte se v současné době pro nějaké somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění?**

NE ANO – jaké

- **Léčíte se v současné době pro nějaké duševní onemocnění?**

NE ANO – jaké

- **Docházíte pravidelně k praktickému lékaři?**

NE ANO – jak často - z jakého důvodu

- **Docházíte k odbornému lékaři?**

NE ANO – jaké odbornosti

- jak často

- z jakého důvodu

- **Užíváte trvale léky?**

NE ANO – uveďte jaké

- **Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení?**

NE ANO – jaké

- **Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?**

NE ANO – jaký, odkdy

- **Cítíte se zdrav (a)?**

ANO NE – jaké máte obtíže

Prohlašuji, že jsem uvedl (a) pravdivé údaje.

Datum:

Podpis žadatele (ky)

Vlastní lékařské vyšetření

(Vyplní praktický lékař pro dospělé)

Anamnéza: rodinná

 osobní

 sociální

Objektivní vyšetření:

Orientace

Kontakt

Sluch

Zrak

Chůze a stoj

Pohyblivost

Hlava

Krk

Hrudník

Břicho

Páteř

Končetiny – horní

 dolní

Diagnostický souhrn:

Současná terapie:

Předložené odborné nálezy:

.....
Datum, razítko a podpis lékaře

Seznam obcí s rozšířenou působností

Jihočeský kraj

Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany.

Jihomoravský kraj

Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice.

Karlovarský kraj

Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov.

Královéhradecký kraj

Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí.

Liberecký kraj

Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod.

Moravskoslezský kraj

Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov.

Olomoucký kraj

Hranice, Jeseník, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh.

Pardubický kraj

Česká Třebová, Hlinsko, Holice, Chrudim, Králíky, Lanškroun, Litomyšl, Moravská Třebová, Pardubice, Polička, Přelouč, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Žamberk.

Plzeňský kraj

Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice, Tachov.

Středočeský kraj

Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice.

Ústecký kraj

Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Žatec.

Vysočina

Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou

Zlínský kraj

Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín, Zlín.

V Praze

plní kompetence svěřené obcím s rozšířenou působností orgány městských částí určené statutem hl. m. Prahy.